

GOSPEL ROK MARK

Fare Gospel rok Mark e tabab ni ba'aray rogon: Ireray fare Thin Ni BFel' ni murung'agen Jesus Kristus ni Fak Got. Mark e be dag ni Jesus e be' ni bay gelngin Got ko thin rok mma tiyan' ko tin nma rin'. Gelngin e yibe guy u daken e machib rok, ngu rogon ni i tuluf e mo'onyan', ngu rogon ni i n'ag fan e denen ko girdi'. Jesus e i yog ir ni ir e en ni Fak e Girdi' ni yib ni nge pi' e pogofan rok ni fan e nge pithig e girdi' ko denen rorad.

I Mark e ba ga' ni be weliy murung'agen e tin ni i rin' Jesus, ma ku be weliy nib tamilang murung'agen e machib ni i tay. Som'on e weliy Mark rogon John ni i tawfe nge rogon e tawfe ni tay ngak Jesus, nge mo'onyan' ni i guy rogon e n'en nra rin' me denen Jesus. Ma aram e be weliy Mark murung'agen Jesus ni i golnag e m'ar ma be machibnag e girdi'. Me munmun me nang pi gachalpen ko mini' Jesus nge n'en ni be rin', ma pi'in to'ogor rok e ri gel boch e togopluw ni ur ted ngak i yan. Yu guruy ntomur e be weliy murung'agen e bin tomur e wik ko par rok Jesus u fayleng, nib mu'un murung'agen e yam' ni tay u daken e kuruth nge fos ko yam' ni tay.

*Fa l'agruw i tungun e thin ko babyor ku Mark ni kan tay ngalan e *bracket* [ ] e yibe learnag ni yugu be' e yoloy.*

Tin ni bay riy
Tabolngin e Gospel 1:1-13

Jesus ni be machib ma be ayuweg e girdi' nu
 Galile 1:14–9:50
 U Galile nga Jerusalem 10:1–52
 Bin tomur e wik ni immoy Jesus u Jerusalem nge
 pi binaw nib chugur ngay 11:1–15:47
 Fos ko yam' ni tay Jesus 16:1–8
 Rogon ni i m'ug Jesus u tomuren nike fos ko yam'
 nge rogon nni fek nga tharmiy 16:9–20

Machib ni tay John nma tawfe
(Matthew 3:1–12; Luke 3:1–18; John 1:19–28)

¹ Ireray fare Thin Ni Bfel' ni murung'agen Jesus
 Kristus, ni Fak Got;*

² ni tabab ni bod rogon ni ba'aray ni yoloy Isaiah
 ni profet:

“Ke ga'ar Got, ‘Ba'aray e mol'og rog, ni bay gu l'oeg
 nge m'on rom
 nge bing e kanawo' rom.’

³ Be tolul be' u daken e ted ni be ga'ar:
 ‘Mu fal'eged rogon kanawo'en Somol,
 mu yal'uweged e kanawo' ni ngeb riy!’ ”

⁴ Ma aram me m'ug John u daken e ted ni *desert*,
 ni be tawfenag e girdi' ma be machib† ni be ga'ar
 ko girdi', “Mpi'ed keru'med ko denen ni gimed be
 rin' min tawfe nagmed, me n'ag Got fan e denen
 romed u wan'.”

⁵ Ma bo'or e girdi' nranod ko nug nu Judea nge
 binaw nu Jerusalem ngaram ni ngar motoyilgad
 ngak John. Miyad weliy e denen rorad me tawfe
 nagrad u lan e lul' ni Jordan.

---

* **1:1** Boch e babyor ni e dariy riy e Fak Got. † **1:4** m'ug John u
 daken e ted ni *desert*, ni be tawfe ma be machib.

⁶ Ma ke yin' John e mad nni ngongliy nga bunu'en e kamel, ma ke leed nga keru' e gamanman; ma ggan rok e asmen'ing nge *honey* ni be pir'eg u fithik' e pan.

⁷ Me yog ko girdi' ni ga'ar, "En ni bay yib u tomureg e ri ka ba ga' ngog; ya gag e ri gub sobut' ndab gu bung ni nggu lumel nga but' nggu pithig togfan e sus rok.

⁸ I gag e gu be tawfe nagmed ko ran, machane ir e bayi tawfe nagmed ko fare Kan Nthothup."

Tawfe ntay ngak Jesus nge rogon ni yib mo'onyan' i guy rogon ni nge denen Jesus
(*Matthew 3:13–4:11; Luke 3:21–22; 4:1–13*)

⁹ De n'uw nap'an me yib Jesus u Nazareth, ni bay u lan e nug nu Galile, me tawfenag John Jesus u lan e lul' ni Jordan.

¹⁰ Ma nap'an ni yib Jesus u fithik' e ran nga talang me guy e tharmiy ni be mab, me guy fare Kan ni Thothup ni be yib u lang i yib nga daken ni bod ba arche' ni *dove*.

¹¹ Me rung'ag ba lam u tharmiy ni be ga'ar, "I gur Fakag, ni gab t'uf rog, ni kari felan'ug ngom."

¹² Kachingiyal' nem me tay fare Kan ni Thothup nga laniyan' Jesus ni nge yan Jesus nga daken e ted.

¹³ Me par Jesus u daken e ted ko gin ni bay e gamanman ni malboch riy ni aningeg i ragag e rran, mi i guy mo'onyan' rogon e n'en nra rin' me denen Jesus. Me yib e pi engel ngarbad ra pigpiggad ngak.

Jesus ni pining aningeg i girdi'en e fita'
(*Matthew 4:12–22; Luke 4:14–15; 5:1–11*)

¹⁴ Nga tomuren ni ka nin' John nga kalbus, me yan Jesus nga Galile nge machibnag ngak e girdi' e Thin Ni Bfel' ni yib rok Got,

¹⁵ ni be ga'ar, "Ke taw nga nap'an nnog, ma gagiyeg rok Got e ke chugur! Mpi'ed keru'med ko denen ni gimed be rin' nge mich u wun'med e Thin Ni Bfel' ni yib rok Got!"

¹⁶ Ma nap'an ni be yan Jesus u to'oben e lipath nu Galile, me guy l'agruw i pumo'on ni yow ma fita', ni aram Simon nge walagen ni Andrew, ni yow be fita' ko nug u lan e lipath.

¹⁷ Me ga'ar Jesus ngorow, "Mu unew ngog mu gu fil ngomew rogon i yagnag e girdi'."

¹⁸ Ka chingiyal' nem miyow digey e nug rorow ngar unew ngak.

¹⁹ Ma fa'an ki yan bochu'uw ngam'on miki guy l'agruw i walag, ni aram James nge John, ni Zebede e chitamangirow, ni yow bay u lan e bowoch ni yow be fal'eg rogon e nug rorow.

²⁰ Nap'an ni guyrow Jesus me piningrow; miyow digey e chitamangirow ni er Zebede u lan e bowoch, nge pi'in be pi' Zebede puluwrad ni yad be maruwel rok, miyow un ngak Jesus.

*Be' nib mo'on nike ying ba mo'onyan' ngak
(Luke 4:31-37)*

²¹ Miyad taw ko binaw nu Kapernaum, ma nap'an ni yigi taw ko Sabbath me yan Jesus ngalan tafen e mu'ulung rok piyu Israel me tabab ko machib.

²² Ma pi'in ur motoyilgad ko thin rok e ra gin gad ngarogon e machib ni tay. Ya gathi ta'reb rogon

ngak e pi'in tamchib ko Motochiyel; ya be machib ni bod be' ni bay gelngin e thin rok.

23 Ka chingiyal' nem me yib be' nib mo'on nike ying ba mo'onyan' ngak ngalan fare tafen e mu'ulung me tolul ni be ga'ar,

24 "I gur Jesus nu Nazareth, mang e ngam rin' ngomad? Kamub ngaray ni ngam thang owchemad? Gu manang ko gur mini' — i gur e mol'og rok Got ni gab thothup!"

25 Me non Jesus ngak fare mo'onyan' ni ga'ar, "Mu th'ab gulungam, nga mub u fithik' i downgin e cha'nir nga but'!"

26 Me pingeg fare mo'onyan' fare mo'on ngi i da'da' nib gel, me tolul fare mo'onyan' me chuw u fithik' facha'.

27 Mi yigo'o gin urngin e girdi' ko n'en nike rin' Jesus, miyad yog u fithik'rad ni lungurad, "Gur ren'ey e reb e machib nib be'ech? Cha'ney e bay mat'wun nrayag ni nge yog e n'en ni nge rin' e mo'onyan', miyad fol rok!"

28 Ma aram me wear murung'agen Jesus nib machreg nga gubin yang u daken e nug nu Galile.

*Jesus ni chuweg e liliy rok bo'or e girdi'
(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)*

29 Me chuw Jesus nge pi gachalpen u tafen e mu'ulung ngranod nga tafen Simon nge Andrew; me un James nge John ngorad.

30 Ma bay e chitiningin e en nleengin Simon u bet nib m'ar nib gel e gowel u daken, ma nap'an ni yigi taw Jesus ngaram minog salpen ngak.

³¹ Me yan Jesus ngak, me kol pa' me suwonnag ngalang. Me chuw e gowel u daken, ma aram me tabab fare pin i ayuwegrad ko tin nge yag ngorad.

³² Ma nap'an nike aw e lumor me fek e girdi' urngin e pi'in yad mm'ar nge pi'in ke ying e mo'onyan' ngorad i yib ngak Jesus:

³³ Me mu'ulung gathon fare binaw nga mit e naun u wean.

³⁴ Pire' e girdi' nib m'ar ni bo'or mit e liliy ni bay rorad ni gol nagraad Jesus, ma bpire' e mo'onyan' ni tuluf ngar chuwgad rok e pi'in ke ying e mo'onyan' ngorad. Ma de pag Jesus fapi mo'onyan' ni ngrogned ban'en, ya yad manang ko ir mini'.

Jesus ni machib u lan yu Galile

(Luke 4:42-44)

³⁵ Tanirran ni kab neap' me od Jesus nge yan nga wuru' e binaw, me yan ngabangi n'en ndariy e girdi' riy, me par u rom nge meybil.

³⁶ Me yan Simon nge pi tafager rok ni yad be gay Jesus i yan;

³⁷ ma nap'an nra pir'eged me lungurad ngak, "Be gayem urngin e girdi'."

³⁸ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Thingar darod ko pi binaw nib chugur ngaray, ya ngku gu machib riy, ya er fag ni kugub."

³⁹ Me yan u lan tafen e mu'ulung ni gubin u lan yu Galile, ni be machib ma be tuluf e mo'onyan' rok e pi'in ke ying e mo'onyan' ngorad.

Jesus ni golnag be' nib mo'on

(Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16)

⁴⁰ Me yib be' nib daraw ngak Jesus ni be wenig ngak nike ragbug u p'eowchen ni be ga'ar ngak, "Fa'anra bm'agan'um ngay, mrayag rom ni ngam be'ech nigeg."[‡]

⁴¹ Me taganan'§ Jesus ngak, me k'iyag pa' nge math ngak me ga'ar, "Bm'agan'ug ngay, aram e ngam be'ech!"

⁴² Ma kachingiyal' nem me chuw e daraw rok fa'anem nge gol.

⁴³⁻⁴⁴ Me ri tay Jesus chiylen ngak ni ga'ar, "Dab-mog murung'agen e n'en ni kug rin' ngom ku be'. Machane mman ndab mu tal u bang ngam man mu taw ngak e prist nge guy ko kabay e daraw rom fa dakuriy, ma ga pi' fare maligach ni fa'ani yog Moses, ni nge mang mich rom ngak urngin e girdi' ndakuriy e daraw rom e chiney." Ma aram me l'oeg nge yan ni kachingiyal' nem.

⁴⁵ Me yan ngi i weliy murung'agen i yan, ni aram tapgin ma dakiyag ni yan Jesus ngalan reb e binaw nga fithik' e girdi' ni yo'or. Mi i par Jesus ko yungi n'en ndariy e girdi' riy, me mang girdi' e ur bad ngak u gubin yang.

2

Jesus ni chuweg e mugutgut rok be' (Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26)

¹ Me yan in e rran miki sul Jesus bayay nga Kapernaum, me wear thin nike sul nga tafen.

[‡] **1:40 NGAM BE'ECH NIGEG:** Re m'ar ni daraw ney e ra bay rok be' ma ke alit ko yalen rorad. § **1:41** taganan'; *boch e babyor e bay riy ni damumuw.*

² Me mu'ulung e girdi' ni pire' ndakuriy bang nra ni par ngay, ni mus nga langan e mab u wean. Me ere i machibnag Jesus e thin rok Got ngorad,

³ me fek aningeg e girdi' be' nib mo'on nib mugutgut i yib ngak.

⁴ Ma de yag nra chugurgad ngak Jesus ni bochan e girdi' ni bo'or nike sug u to'oben. Miyad chabliy e chigiy u puluwon Jesus ngalang. Ma nap'an ni m'ay i chabliy rorad, miyad nguchuruy fare wormel nga but', nike mol fare mugutgut nga daken.

⁵ Me guy Jesus gelngin e pagan' rorad ngak, me ga'ar ngak fare mugutgut, "Fakag, ke m'ayfan e denen rom."

⁶ Ma bay boch e tamchib ko Motochiyel ni kar pired nga but' ko gin'em ni yad be fithrad u lanin'rad ni be lungurad,

⁷ "Mangfan ni be non e cha'nem ni aram rogon nib togopluw ngak Got? Ya dariy be' nrayag ni nge n'ag fan e denen; ya kemus ni Got e rayag rok!"

⁸ Ka chingiyal' nem me nang Jesus e n'en ni be leamnag fapi cha', ma aram me ga'ar ngorad, "Mangfan ni gimed be leam ni errogon?"

⁹ Gur mmom ni nge lunguy ko re mugutgut ney, ke m'ayfan e denen rom, fa nge lunguy ngak, mu sak'iy ngam fek e wormel rom ngam man?

¹⁰ Ere nggu dag ngomed ni en ni Fak e Girdi' e bay gelngin u fayleng ni nge n'ag fan e denen." Ma aram me ga'ar ngak fa'anem nib mugutgut,

¹¹ "Be lungug ngom, mu sak'iy ngam fek e wormel rom ngam man nga tafnam!"

¹² Ngiyal' nem ni yad be changar ngak ni yad gubin, me sak'iy fare mo'on me fek e wormel rok

nge yan nib gurgur. Mi yigo'o ra gin gad ko n'en nike rin' Jesus ngak fa'anem, mi yigo'o rogned e sorok ngak Got ni be lungurad, "Dawor da guyed ban'en ni aray rogon bi'id!"

Jesus ni pining Levi

(Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32)

¹³ Me sul Jesus bayay nga to'oben e lipath nu Galile. Me mu'ulung e girdi' ni pire' ngak ngi i machib nagrad.

¹⁴ Ma nap'an ni be yan me guy Levi ni be' nib takunuy e tax ni fak Alfeus nike par nga but' u lan e ofis rok. Me ga'ar Jesus ngak, "Mu un ngog." Me sak'iy Levi nge un ngak.

¹⁵ Me n'uw nap'an boch me abich Jesus u naun ku Levi.* Ma bo'or e pi'in yad ba takunuy e tax nge pi'in ndabun e girdi' nu lan binaw dakenrad ni ur uned ngak Jesus ni yad bay u rom, me yan i un bo'or i yad ngak Jesus nge pi gachalpen nga tebel ko abich.

¹⁶ Ma nap'an ni guy e pi'in tamchib ko Motochiyel ni kuyad boch e Farise nike un Jesus ko abich nga fithik' e pi'in ndabun e girdi' nu lan binaw dakenrad nge pi'in yad ma kunuy e tax, ma aram me lungurad ngak pi gachalpen Jesus, "Mangfan nike un Jesus nga fithik' e pi'in yad ma kunuy e tax nge pi'in ndabun e girdi' nu lan binaw dakenrad ko abich?"

¹⁷ Me rung'ag Jesus e n'en ni yad be yog me fulweg ngorad ni ga'ar, "Pi'in yad ba gol e dariyfan e togta ngorad, ya kemus ni pi'in yad bm'ar e bay fan e togta ngorad. Gathi ku gub ni nggu pining

---

* **2:15** u naun ku Levi; *ara* u naun (ku Jesus).

e pi'in yad ba yal'uw, ya ku gub ni nggu pining e pi'in ndabun e girdi' nu lan binaw dakenrad."

*Ba de'er u murung'agen e pag e abich
(Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39)*

¹⁸ Me yan i ba ngiyal' nike par e pi'in yad ma un ngak John nma tawfe nge pi Farise ni kar paged e abich. Me yib boch e girdi' ngak Jesus, miyad fith ni lungurad ngak, "Mangfan nike par pi gachalpen John nma tawfe nge pi gachalpen e pi Farise ni kar paged e abich, ma de un pi gachalpem i pag e abich?"

¹⁹ Me fulweg Jesus ni ga'ar, "Gimed be finey ni pi'in kan piningrad ni ngarbad ko madnom ko mabgol e ngar pired ndab ra ked ban'en? Bmuduwigil ndanga! N'umngin nap'an ni bay rorad e re mo'on ni ir e ngan ngongliy e mabgol rok e dabiyaq ni ngar pired ni dab ra abichgad.

²⁰ Machane bay ba ngiyal' ni bayi taw ngay ni ireram e ngiyal' ni bay ni fek fare mo'on rorad; nap'an nra taw ko chirofen nem ma aram mra paged e abich.

²¹ "Dariy be' nra fek bangi mad ni kab be'ech nge thufeg nga ba mad nike kaday. Ya ra rin' me gireng fa gi mad nib be'ech nge guchthuy yu yang ko fare mad nike kaday, nge ngongliy reb e chobol ni ka ba ga' boch.

²² Ma ku erregon ndariy be' nma ngal'uweg e wayin nib be'ech ngalan e tutuw ni keru' e gamanman ni tafen e wayin nike kaday. Ya ra rin' ni aram rogon, mra bilig e wayin fapi tutuw ni kaday ni keru' e gamanman, me maadab e wayin nge

fapi tutuw. Tutuw ni keru' e gamanman ni kab be'ech e nge mang tafen e wayin ni kab be'ech!"

*Ba de'er u murung'agen e Sabbath
(Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5)*

²³ Me reb e Sabbath ni be yan Jesus u bochpa' i kanawo' u fithik' e woldug ni *wheat*, ni be un pi gachalpen ngak, me tabab pi gachalpen i t'ar wom'ngin fapi woldug.

²⁴ Me ga'ar e pi Farise ngak Jesus, "A mu guy, rib togopluw ko Motochiyel rodad ni nge rin' pi gachalpem e pin'en ni be'er ni yad be rin' ko rofen ni Sabbath!"

²⁵ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Dawor mbe'eged murung'agen e n'en ni rin' David ko ngiyal' ni dariy e ggan rok me yib e bilig ngak nge pi'in yad be un ngak?"

²⁶ Ya yan ngalan e naun rok Got me kay e flowa ni kan pi' ngak Got ni fa ngiyal'nem ni Abiathar e fare Prist ni Th'abi Ga'. Rogon ko Motochiyel rodad e kemus ni pi prist e rayag ni ngar ked e re flowa nem, machane me kay David, miki pi' ngak e pi'in yad be un ngak."

²⁷ Me ga'ar Jesus ngak fapi Farise, "Sunumiy Got e Sabbath ni nge yib fan ko girdi'; ma gathi sunumiy Got e girdi' ni girdi' e nge yib fan ko Sabbath.

²⁸ Aram fan ni en ni Fak e Girdi' e ku ir e Somol ko Sabbath."

3

*Be' nib mo'on nib marwoth baraba' i pa'
(Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11)*

¹ Me ere ki sul Jesus bayay ngalan tafen e mu'ulung, ma bay be' nib mo'on riy nib marwoth baraba' i pa'.

² Ma bay boch e girdi' u rom ni ur fineyed ni gomanga yigi yib tapgin nge yag ni rogned ban'en nib kireb nike rin' Jesus; ma aram miyad yip' e damit ngak ngar guyed ko ra golnag be' ko liliy ko rofen nem ni Sabbath fa danga'.

³ Me ga'ar Jesus ngak fare mo'on nib marwoth pa', "Moy ngara' ngam'on."

⁴ Me fithrad ni ga'ar, "Mang e ma pagdad e Motochiyel rodad ngad rin'ed ko chirofen ni Sabbath? Ngan ayuweg e girdi' fa ngan gafgow nagra? Ngan ayuweg e pogofan ku be' fa ngan thang?"

Miyad par ndakur nonod.

⁵ Me ere i changar Jesus u owcherad i yan nike puwan', machane ku erregon ir nike kireban' ngograd nga farad gelan' nga fithik' e balyang. Me ga'ar ngak facha', "Mu k'iyag pa'am." Me k'iyag pa', ma aram me manigil pa' nge sul ngarogon.

⁶ Ma aram me chuw fapi Farise u lan tafen e mu'ulung mranod ni ka chingiyal' nem ngar mu'ulunggad boch e girdi' ko ba' rok Herod e girdi'; miyad puruy'nag e n'en nra rin' me yib tapgin ni ngar li'ed Jesus ngem'.

Girdi' ni pire' ni mu'ulung nga to'oben e lipath

⁷ Me chuw Jesus nge pi gachalpen ngranod u rom ko lipath nu Galile, me yib e girdi' ni pire' ngar uned ngak, ni go' rabad u Galile, ngu Judea,

⁸ ngu Jerusalem, ngu lan e nug nu Idumea, ngu lan e nug u ba'nem e lul' ni Jordan, ngu to'oben

e pi binaw nu Tyre ngu Sidon. Pi girdi' nem ni aram urngin e rabad ngak Jesus, ya kar rung'aged e pin'en ni be rin'.

⁹ Pi girdi' nem ni mu'ulung ngak Jesus e ri yad pire', ma aram me yog Jesus ngak pi gachalpen ni ngar fal'eged rogon e bowoch, ni bochan e nge af nga daken nge siy kuni apniy.

¹⁰ Ke yo'or e girdi' nike gol nagrad ko liliy, ma aram e urngin e girdi' ni yad bm'ar ma yad be apinpin i yan ngak ngam'on nra bagayad ma be guy rogon ni nge math ngak.

¹¹ Ma gubin ngiyal' ni yad ra mada' e pi'in ke ying e mo'onyan' ngorad miyad paraw u p'eowchen nga but' miyad tolunag ni be lungurad, "I gur fa en ni Fak Got gur!"

¹² Me ri tay Jesus chiylen ngak fapi mo'onyan' ndab rogned ko ir mini'.

*Jesus ni mel'eg fa ragag nge l'agruw i apostel
(Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16)*

¹³ Me yan Jesus nga daken bburey me pining e pi'in ba'adag ni ngarbad ngak. Miyad yib ngak,

¹⁴ me mel'eg ragag nge l'agruw i yad, me tunguy fithingrad ni apostel. Me ga'ar ngorad, "Kug mel'egmed ni ngam pired rog; ma bay gol'oegmed ngam marod ngam machibgad i yan,

¹⁵ ma bay yib gelngimed ni ngam tulufed e mo'onyan' ngar chuwgad ko pi'in kar yinggad ngorad."

¹⁶ Ba'aray fa ragag nge l'agruw ni mel'egrad: ni aram Simon (ni tunguy Jesus Peter ngak);

¹⁷ nge James nge John, ni yow l'agruw ma fak Zebede yow (me tunguy Jesus Boanerges ngorow, ni fan e re bugithin ney e "Yow bod e Dirra' ");

¹⁸ nge Andrew, nge Filip, nge Bartholomew, nge Matthew, nge Thomas, nge James ni fak Alfeus, nge Thaddeus, nge Simon, nma tiyan' ko nam rok,

¹⁹ nge Judas Iskariot, ni pig nge yagnag Jesus.

Jesus nge Beelzebul

(Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10)

²⁰ Me sul Jesus ko fare naun ni be par riy. Miki mu'ulung e girdi' ni pire' ni pire' ngak ndaki pir'eg Jesus nge pi gachalpen ba ngiyal' ni gomanga rayag ni ngar abichgad riy.

²¹ Ma fa'ani rung'ag pi taferad Jesus murung'agen e ren'ey miyad yan ni ngar faked Jesus, "Ya be yog e girdi' nike sabalbalyang!"

²² Ma boch e tamchib ko Motochiyel ni karbad u Jerusalem e yad be yog ni be lungurad, "Ke yib i ying Beelzebul ngak! Pilungen e mo'onyan' e ir e ke pi' gelngin Jesus nrayag ni nge tuluf e mo'onyan'."

²³ Ma aram me pining Jesus fapi girdi' ngarbad ngak, me non ngorad u fithik' e fanathin ni ga'ar, "Uw rogon ni nge tuluf Satan Satan?"

²⁴ Fa'anra ruw raba'nag reb e nam ir ngar chamgow ngorow, ma bmuduwgil ni nge kireb fare nam.

²⁵ Ma fa'anra ruw raba' ta'ab tabinaw ngar chamgow ngorow, ma bmuduwgil ni nge wear fare tabinaw.

²⁶ Ma fa'anra ruw raba' e pi'in ke suweyrad Satan ngar togopluwgad ngorad, ma dabiyaq ni yad ra par, ya yad ra wear nge math owcherad.

²⁷ “Dariy be’ nrayag ni nge chuw nga naun rok be’ nib yargel nge fek e tin nib mil suwon ngak facha’ ni fa’anra dabi m’ag fa’anem nib yargel ko som’on; nge mu’ mfini fek e chugum rok fa’anem u naun rok.

²⁸ “Gu be micheg ngomed ni girdi’ e rayag ni ngan n’ag fan gubin e denen rorad nge gubin ban’en nib kireb ni gomanga karogned.

²⁹ Machane en nra yog e tin nib kireb nib togopluk ko fare Kan Nthothup e ri dabi n’ag Got fan e denen rok, ya ke rin’ reb e denen ni dabi m’ay machan bi’id.”

³⁰ (I yog Jesus ni aram rogon ni bochan e keyog boch e girdi’ nike lungurad, “Ke ying e mo’onyan’ ngak.”)

*Chitiningin Jesus nge pi walagen ni pumo’on
(Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)*

³¹ Me taw e chitiningin Jesus nge pi walagen ni pumo’on. Miyad sak’iy u wuru’ e naun, miyad mol’og nge yan ngak ni nge yib ngorad.

³² Ma bay e girdi’ ni pire’ ni kar pired nga but’ ni kar cholngobiyed Jesus, me lungurad ngak, “Mu sap, ba’aram e chitinam nge pi walagem ni pumo’on u wean ni yad be guyem.”

³³ Me fulweg Jesus ni ga’ar, “I mini’ e chitinag? Me mini’ e pi’in walageg ni pumo’on?”

³⁴ Me changar u owchen fapi girdi’ ni kar cholngobiyed ni yad ba par u but’, me ga’ar, “Mu sapgad! U roy e ba’aray e girdi’ riy ni chitinag nge pi walageg ni pumo’on!

³⁵ Ya en nra rin’ e tin nib m’agan’ Got ngay e ir e walageg ni pumo’on, ma walageg ni ppin, ma chitinag.”

4

Fanathin ni murung'agen e en nma wereg e awoch u milay'

(Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8)

¹ Miki tabab Jesus bayay ko machib u to'oben e lipath nu Galile. Ma girdi' ni mu'ulung ngak ni kar cholngobiyed e ri yad pire', ma aram me af Jesus nga daken bbowoch ni bay u lan e lipath, me par u daken nga but'; me par fapi girdi' ni aram urngirad u daken e binaw u dap'e ran.

² Ma bo'or ban'en ni i machibnag ngorad u fithik' e fanathin, ma nap'an ni be machib nagrad me ga'ar ngorad,

³ "Mu telmed! Be' nib mo'on e yan ni nge wereg awochngin e woldug.

⁴ Ma nap'an ni be wereg fapi awoch nga daken e milay' me wear boch nga daken wo'en e girdi' u milay', me yib e arche' i kay nge m'ay.

⁵ Ma boch e wear nga daken boch thal i but' ni bay u daken e war. Ma de n'uw nap'an me tugul, ya dariy e but' nib dib'ag u daken fapi awoch.

⁶ Ma nap'an ni tolang e yal' me li' fapi woldug ni ka fini tugul, ni bochan e de yan lik'ngirad nib to'ar nga fithik' e but', ma aram ma de n'uw nap'an me mororoy.

⁷ Ma boch fapi awochngin e woldug e wear nga fithik' e pan ni bay rachangalen, me ga' fapi pan ni bay rachangalen nge yabochboch ko fapi woldug nge li', ma aram ma de k'uf.

⁸ Machane boch fapi awoch e wear nga daken e but' nib yong'ol, me tugul nge ga' me k'uf, ni yu

kaen e guyey wom'ngin, ma yu kaen e nel' i ragag, ma yu kaen e ra'ay."

⁹ Me ga'ar Jesus, "Fa'anra bay telmed ni ngam rung'aged ban'en ngay, me ere mu telmed!"

N'en ni fan fapi fanathin

(Matthew 13:10-17; Luke 8:9-10)

¹⁰ Nap'an ni bay Jesus ni go' ir me yib boch fa pi'in ur motoyilgad ngak ni yad fare ragag nge l'agruw i gachalpen ngarbad ra weniggad ngak Jesus ni nge weliy fan fapi fanathin ngorad.

¹¹ Me ga'ar Jesus ngorad, "Gimed e kan weliy ngomed e tin nda nnang ni murung'agen e gagiyeg rok Got. Machane boch e girdi' e kan machibnag urngin ban'en ngorad u fithik' e fanathin,

¹² ni fan e

'Bay ur changargad,

ma dab ra guyed ban'en;

ma ngar motoyil ra motoyilgad,

ma dab ra nanged fan.

Ya fa'an yad ra nang fan, ma sana yad ra pigicheal ngak Got,

nge n'ag fan u wan' e kireb ni kar rin'ed.' "

Jesus ni weliy fan fare fanathin ni murung'agen e en nma werag awochngin e woldug u milay'

(Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)

¹³ Me fith Jesus ngorad ni ga'ar, "Da mu nanged fan e re fanathin ney? Ere ra di'iin mi gimed nang fan urngin e fanathin?"

¹⁴ En nma werag e awoch e er e en ni be werag e thin rok Got.

¹⁵ Ma fapi awoch ni wear nga daken wo'en e girdi' u milay' e be yip' fan e pi'in ni rung'ag e thin

rok Got, me yib mo'onyan' i fek fapi thin rok Got ni kan wereg nga lanin'rad.

¹⁶ Ma boch e girdi' e bod e awoch ni wear nga daken bochi thal i but' ni bay u daken e war. Nap'an ni yugu yad ra rung'ag e thin rok Got nngorad miyad fol riy ni kar felfelan'gad ngay.

¹⁷ Machane ri de rich nga fithik' i lanin'rad, ma aram e de par fapi thin rok Got u lanin'rad nib n'uw nap'an. Ma fa'ani yib e gafgow fa togopluw ni bochan e re thin rok Got nem, mra paged yad ni ka chingiyal' nem.

¹⁸ Ma boch e girdi' e yad bod e awoch nni wereg nga fithik' e pan ni bay rachangalen. Ireray e picha' nrung'aged e thin rok Got,

¹⁹ machane bochan e pin'en nma magafan' e girdi' ngay ko biney e tamilang, nge chogowen e fel' rogon, nge urngin mit ban'en ni yad be chogownag ni nge yag ngorad e sugnag lanin'rad nge thang fapi thin rok Got u lanin'rad, ma aram ma dar k'ufgad.

²⁰ Machane boch e girdi' e bod e awoch nni wereg nga daken e but' nib yong'ol. Nrung'aged e thin rok Got, miyad fol riy miyad k'uf, ni boch i yad e guyey wom'ngin, ma boch i yad e nel' i ragag wom'ngin, ma boch i yad e ra'ay wom'ngin."

*Ba magal ni bay u tan baraba' i ban'en
(Luke 8:16-18)*

²¹ Me ul ul Jesus ngay ni ga'ar, "Bay be' ni ka'a fek ba magal i yib nga naun ni kan abweg meyib i tay nga tan baraba' i ban'en fa nga tan e bet? Gathi ra tay nga tagil' e magal?"

²² Demturug e n'en ni kan mithag ma bay ni fek i yib ngalan e tamilang.

²³ Fa'anra bay telmed ni ngam rung'aged ban'en ngay, me ere mmotoyilgad!"

²⁴ Miki ga'ar ngorad, "Mu uthmed telmed ko tin ni gimed be rung'ag! Ya rogon ni gimed ra turguy ban'en nga daken be' e ku aram rogon nra turguy Got nga dakenmed, nra pag e fol riy.

²⁵ Ya en ni bay ban'en rok e bo'or e bay ni pi'ngak; ma en ndariy ban'en rok e bay ni fek rok e chu'uw ni bay rok."

Murung'agen awochngin e woldug ni tugul

²⁶ Miki ga'ar Jesus, "Gagiyeg rok Got e bod be' ni wereg e awoch u milay' rok.

²⁷ Mi i mol nneap' ma be od ni rran, ma be tugul fapi awoch ni be ga' i yan. Machane de nang rogon e n'en ni rin' me yodorom.

²⁸ But' e ir e ayuweg e woldug nge ga' nge yib wom'ngin; som'on e mak'uf riy ni ka fini bugor ni kab mererey, ma bin migid e ke m'ug fare muk'uf riy ni polo' ndawori puf, me migid me puf iman wom'ngin me m'ug wom'ngin ni pire'.

²⁹ Ma nap'an ni el fapi wom'ngin ma aram me fek fa'anem e kama rok nge tabab ko maruwel, ya ke taw ngal'an ni ngan th'ab e woldug ngan fek wom'ngin."

*Fanathin ni murung'agen awochngin e mustard
(Matthew 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)*

³⁰ Me ga'ar Jesus, "Susun e be mang e gadad ra susunnag e gagiyeg rok Got ngay? Fa mang fanathin e ir e gadad ra maruwel ngay nge mang ir e tamilangnag?"

³¹ Bod rogon ba awochngin e mustard, ni ir e th'abi achichig u fithik' urngin mit e awoch u fayleng. Me fek be' nge yung;

³² ma fa'ani munmun me tugul nge ga' nge mang ir e th'abi ga' u fithik' urngin e woldug. Me yib papa'ngin ni ba ga', me yib e arche' ra toyed taferad ko yungi n'en nib tagalul' u fithik' i papa'ngin."

³³ Mi i machibnag Jesus e thin rok ngak e girdi' ni i maruwel nga bo'or e fanathin ni bod e tiney, ni i weliy ngorad urngin e tin nrayag ni ngar nanged fan.

³⁴ Kemus nu fithik' e fanathin e i machib ngorad riy; ma ngiyal' i n'en ni go' yad pi gachalpen e aram e ngiyal' nma weliy urngin ban'en ngorad nge puf u wun'rad.

*Jesus ni mocha'nag e nifeng nib gel
(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)*

³⁵ Chirofen nem nike yan i gonowrug me ga'ar Jesus ngak pi gachalpen, "Mmarow ngdarod nga ba'nem e lipath."

³⁶ Me ere ra paged fapi girdi' ni aram urngin; me af pi gachalpen Jesus ko fare bowoch ni bay Jesus u lan ngranod. Ma ku bay yugu boch e bowoch u rom.

³⁷ Me yib e nifeng nrib gel ngorad ma be t'ar e n'ew ngalan e bowoch, nge chugur i sug e ran u lan e bowoch.

³⁸ Ma bay Jesus u p'ebuk' e bowoch nike mol nike teyey' ko gayul, miyad pug me lungurad ngak, "Tamchib, mog, dariyfan u wun'um ni gadad ra yim'?"

³⁹ Me suwon Jesus me non ko nifeng ni ga'ar, "Mmocha'!" Me ga'ar ngak e n'ew, "Mu gapas!" Me mocha' e nifeng, me aw e cho'.

⁴⁰ Me ga'ar Jesus ngorad, "Mang ni kam rusgad? Kadawori michan'med ngak Got?"

⁴¹ Me ri gel e tamdag rorad, me lungurad rorad, "Mini' e cha'ney? Ni mus ko nifeng nge n'ew ma be fol rok!"

5

Jesus ni golvag be' nib mo'on nike ying e mo'onyan' ni pire' ngak

(Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

¹ Marbad nga baraba' fare lipath nu Galile ko nug nu Gerasa.

² Ma nap'an ni chuw Jesus u daken e bowoch ngeb nga but' me yib be' nib mo'on ngak ni yib u lan e yiy ni yima chibgiliy e yam' riy.

³ Re mo'on nem e be' nike ying ba mo'onyan' ngak nma par u fithik' e pi yiy ni ba'aram ni yima chibgiliy e yam' riy; ndakuriy be' ni ku rayag ni nge m'ag e chen ngak nge par.

⁴ Ke yo'or yay ni ka ni m'ag e chen nga ay nge nga pa', machane gubin yay nni yodoromnag me t'ar e chen u pa' me pirdi'iy e wasey u ay nge t'ar. Ma kayigi pag feni yargel ndakuriy be' nrayag ni nge tapngiy;

⁵ ni yugu be yan u fithik' e burey nge yiy ni yima chibgiliy e yam' riy ni rran nge neap', ni be tolul ma be maad'adnag downgin ko malang.

⁶ Kab orel boch me changar me guy Jesus; me mil i yan ngak, me yan i ragbug u p'ewchen nga but',

⁷ me tolul ni ba ga' laman ni be ga'ar, "Jesus, ni Fak Got ni Th'abi Tolang! Mang e ga be finey ni ngam rin' ngog? Gu be wenig ngom u mit Got ndab mu gechig nige!"

⁸ (I yog e re bugithin ney ni bochan e be ga'ar Jesus ngak," Mo'onyan', moy nga wuru' i downgin e cha'ney!")

⁹ Me fith Jesus ngak ni ga'ar, "I mini' fithingam?" Me fulweg fare mo'on ni ga'ar, "I Bu'ulung fithingag, ya gamad pire'!"

¹⁰ Me par ngi i wenig ngak Jesus ni dabi chuweg fapi mo'onyan' ko gi nug nem.

¹¹ Ma bay ba ran' i babiy ni pire' ni yad ba chugur ngorad, ni yad be abich u daken sigre'en e burey.

¹² Me wenig fapi mo'onyan' ngak Jesus ni be lungurad ngak, "Mu pagmad nggu warod ko pi babiy nem nggu yinggad ngorad."

¹³ Ma aram me pagrad. Me chu w fapi mo'onyan' u fithik' i downgin fa'anem mranod ra yinggad ngak fapi babiy. Ma fare ran' i babiy ni gonap'an e yad l'agruw i biyu' e ra milgad ngranod ra mulgad u taban bangi war ngalan fare lipath ngar limochgad.

¹⁴ Me ere mil fa picha' ni yad e ur gafaliyed fapi babiy, ngar wereged murung'agen u lan e binaw i yan nge yungi n'en ni yibe par riy yibe woldug. Me yan e girdi' ngranod ra guyed e n'en nike buch.

¹⁵ Ma fa'anra bad ngak Jesus miyad guy fa'anem ni fa'ani immoy ni ying fare ulung i mo'onyan' ngak nike par nga but', nike yin' e mad ma ke sul

laniyan' ngak, ma aram e yib e tamdag ngorad ni yad gubin.

¹⁶ Ma pi'in nra guyed e n'en ni rin' fa'anem ni ying e mo'onyan' ngak nge n'en ni rin' fapi babiy e go' ra weliyed e tin nra guyed.

¹⁷ Ma aram miyad wenig ngak Jesus ni nge chuw ko nug rorad.

¹⁸ Ma nap'an ni af Jesus ngalan e bowoch me wenig fare mo'on ngak, ni fa'ani immoy ni ying fapi mo'onyan' ngak ni be ga'ar, "Nggun ngom!"

¹⁹ Ma de pag Jesus fa'anem ni nge un ngak. Machane me yog Jesus ngak ni ga'ar, "Mu sul ngak girdi'en e tabinaw rom ngam weliy ngorad urngin e n'en ke rin' Somol ngom, nge gelngin e runguy nike tay ngom!"

²⁰ Ma aram me yan fa'anem nge yan ngalan bangi nug ni Ragag e Binaw fithingan, ni be weliy murung'agen e n'en nike rin' Jesus ngak; ma urngin e pi'in rung'ag e go' ra gin gad ngay.

Bochi pin ni fak Jairus nge fare pin ni math nga wuru' e mad rok Jesus

(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

²¹ Me sul Jesus u bowoch nga baraba' fare lipath. Me mu'ulung e girdi' ni pire' ni pire' ngak u rom u to'oben e lipath.

²² Me yib Jairus ni ir reb e tolang u tafen e mu'ulung ko gin'em, ma nap'an ni guy Jairus Jesus, me paraw nga but' u to'oben i ay,

²³ me wenig i wenig ngak Jesus ni be ga'ar, "Bay bochi pin ni fakag, ni kari ubchiya'. Wenig ngom, moy ngam tay pa'am nga daken nge gol, me siy ki yim'!"

24 Me un Jesus ngak ngranow. Me un e girdi' ngak Jesus ni pire' ni pire' ni yad be apinpin ngak u gubin yang.

25 Ma bay be' ni bpin u rom nrib gel e gafgow ni be tay, ya nga ragag nge l'agruw e duw nib m'ar nib molul,

26 ma ke yo'or e togta ni be yan ngorad ma der gol. Ke pi' urngin e salpiy rok nga puluwon e taflay ni yibe tay ngak ke m'ay, machane der yodor boch ko liliy rok, ya fini aram e be ubchiya'.

27 Ma ke rung'ag murung'agen Jesus, ma aram me yib u fithik' e girdi' u keru' Jesus,

28 ni be ga'ar u wan', "Yugu ra gu math ko mad rok, ma ke muturug ni ngug gol."

29 Me math ko mad rok Jesus, ma ka chingiyal' nem me tal racha'en; me thamiy rok nike gol ko m'ar rok.

30 Ma ka chingiyal' nem me thamiy Jesus nike yan gelngin nma golnigey nga wuru' i downgin. Ma aram me cheal u luwan u fithik' e girdi' me fith ni ga'ar, "Mini' e ke math ko mad rog?"

31 Me fulweg pi gachalpen ngak ni lungurad, "Ga be guy e pi girdi' ney ni yad be apinpin ngom; ere mang ni ga be fith ko mini' e ke math ngom?"

32 Yugu aram rogon, machane de tal Jesus ni yigi i chachangar u to'oben ni nge guy e en nike math ngak.

33 Me thamiy fare pin rok nike gol; me yib ni be da'da' ko marus, me paraw nga but' u to'oben i ay Jesus me weliy salpen ngak nge n'en ke rin' ma ke gol.

34 Me ga'ar Jesus ngak, "Fakag, michan' rom ngak Got e ke gol nigem. Mman nike pagan'um, ya kam gol ko m'ar rom."

35 Ma nap'an ni ka be yog Jesus e re bugithin ney, me yib boch e girdi' u tafen Jairus me lungurad ngak Jairus, "Fachi pin ni fakam e ke aw e fan rok. Ere dakuriy fan ni ngam magawonnag e re tamchib nir."

36 Ma Jesus e de mateal ko* n'en ni yad be yog, me ga'ar ngak Jairus, "Dab mu rus, kemus ni nge michan'um ngak Got."

37 Ma de pag Jesus be' ni nge un ngak, kemus ni yigo'o Peter, nge James, nge walagen James ni John.

38 Marbad nga tafen Jairus ni ir reb e pilung u tafen e mu'ulung, me guy Jesus e girdi' me rung'ag lamrad nike mada' ngalang ni yad be yor ma yad be dololoy'.

39 Ma nap'an ni chuw Jesus nga naun me ga'ar ngorad, "Mangfan nike mada' lammed ngalang ma gimed be yor? Ya cha'nir e dawori aw e fan rok, ya be mot!"

40 Ma aram miyad moningnag ni yad gubin, me yog Jesus ngorad ni ngranod nga wean ni yad urngin, me fek e chitamngin nge chitiningin fachi pin, nge fa dalip i cha' ni gachalpen ngranod ngalan fare senggil ni kan moleg fachi pin riy nga but'.

41 Me kol pa' fachi pin me ga'ar ngak, "*Talitha koum*," ni fan e re bugithin ney e, "Fachi pin! Be lungug ngom, mu suwon!"

---

* 5:36 de mateal ko; *ara* de rung'ag.

⁴² Ka chingiyal' nem me suwon ngi i yanyan. (Ya ri ragag nge l'agruw e duw yangren.) Ma fa'ani yodorom fachi pin mi yigo'o ra gin gad ngak nike balyangan'rad!

⁴³ Me ri tay Jesus chiylen ngorad ndab rogned ku be' e tin ni kar guyed nike rin' ngak fachi pin, me ga'ar ngorad, "Mu pi'ed ban'en ngak nge kay."

6

Yu Nazareth nra dabuyed Jesus (Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30)

¹ Me ere chuw Jesus u rom nge sul ko binaw rok, ni yad pi gachalpen.

² Ma nap'an ni taw ko Sabbath me tabab ko machib u lan tafen e mu'ulung. Ma bo'or e girdi' ni ur moyed u rom, ma fa'an rrung'aged e machib rok miyad gin ngak ni yad gubin. Miyad fithrad ni lungurad, "U uw e nang e cha'ney urngin e pin'ey riy? U uw e fek e gonop rok riy? Ma uw rogon ni be ngongliy e pi maang'ang nem?"

³ Gathi ir fare daiksang ni fak Maria, ma walagen James, nge Joses, nge Judas, nge Simon? Ma gathi ma par pi walagen ni ppin u roy?" Ma aram mra dabuyed ni ngar motoyilgad ngak.

⁴ Me ga'ar Jesus ngorad, "Be' nib profet e gubin yang ni yima tayfan riy, ma kemus ni girdi' nu lan binaw rok, nge girdi'en, nge girdi' nu tabinaw rok e der tayfan."

⁵ Ma aram e dakiyag ni nge ngongliy e maang'ang u rom, ma kemus ni in e girdi' e tay pa' nga dakenrad nge gol nagraad.

⁶ Me ri gin ngorad ni bochan e de michan'rad ngak.

Jesus ni l'oeg fa ragag nge l'agruw i gachalpen ngranod

(Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6)

Ma aram me yan Jesus ngalan urngin e nochi binaw nib chuchugur ngaram ni be machibnag e girdi'.

⁷ Ma aram me ulunguy Jesus fa ragag nge l'agruw i gachalpen me l'oegrad ngranod ni yad lal'agruw. Me pi' mat'awrad nrayag ni ngar tulufed e mo'onyan',

⁸ me yog Jesus ngorad ni ga'ar, "Ngam marod ko milekag ndariy ban'en ni ngam feked, kemus ni sog e ngam feked; ma dab mu feked e ggan, nge tutuw nma fek e pi'in nma man ban'en, ma dab mu ted e salpiy ngalan e bel ko mad romed.

⁹ Mi gimed yin' e sus, ma dab mu feked reb e kenggin e mad ni ngam thiliyeged ko bin ni bay u dakenmed."

¹⁰ Miki yog ngorad ni ga'ar, "Fa'an gimed ra taw nga reb e binaw mi gimed par rok girdi'en e re tabinaw ni kar feked gimed nga taferad nge mada' ko ngiyal' ni ngam chuwigad ko fare binaw.

¹¹ Ma fa'anra mmarod ngabang ndabun e girdi' riy ni kam marod ngay fa daburad ni ngar motoy-ildad ngomed, mi gimed chuwi riy, mi gimed rurug e rifrif u emed nge chuwi e fiyath riy, ni aram e gimed be dag ngorad nib kireb e tin ni kar rin'ed!"

¹² Ma aram mranod ngu'ur machib niked i yan ndabisiy ni nge pi' e girdi' keru'rad ko denen ni yad be rin'.

13 Ma bo'or e mo'onyan' nra tulufed ngar chuwigad u fithik' e pi'in kar yinggad ngorad, ma bo'or e girdi' ni yad bm'ar nra liyfed e gapgep nga dowrad ngar golgad.

*Yam' ni tay John nma tawfe
(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)*

14 Me rung'ag Herod ni Pilung* murung'agen e pin'ey, ya ke wear murung'agen Jesus ni yigo'o kan nang i yan. Me ga'ar boch e girdi', "I John ni i tawfe e ke fos ko yam'! Aram fan ni bay gelngin ni nge ngongliy e maang'ang."

15 Machane me ga'ar boch e girdi', "I Elijah."

Ma boch e girdi' e lungurad, "Ir reb e profet ni bod reb fapi profet ni kakrom."

16 Ma nap'an ni rung'ag Herod murung'agen ni aram rogon me ga'ar, "I ir fa'anem i John ni i tawfe nike fos ko yam', ni fa'an gog faram ni ngan th'ab k'angan!"

17 Herod e ir e yog ni ngan kol John ngan m'ag nga nin' nga kalbus. I rin' Herod ni aram rogon ni bochan Herodias nike leengiy, ni leengin walagen ni pumo'on, ni aram Filip.

18 Ya yigi i yog John nma tawfe ngak Herod ni ga'ar, "De mat'aw ni kam leengiy leengin walagem!"

19 Me aw John nga laniyan' Herodias, me finey Herodias ni nge guy rogon ngan li' John ngem', ma dabiyyag ni nge rin' ni bochan Herod.

20 Mi Herod e be tamdag ngak John, ya manang ni John e be' ni bfel' ma ba thothup, ma aram me

---

* **6:14 HEROD NI PILUNG:** Herod Antipas, ni ir e ma gagiyyeg u Galile.

tay ndab nli' ngem'. Ba'adag Herod nma motoyil ngak John, ni yugu aram rogon ni gubin ngiyal' nra motoyil ko tin ni be weliy John me yib e marus ngak.

²¹ Me yan i fel' rogon Herodias ba ngiyal' ko chirofen ni ngan madnomnag e ngiyal' nni gargeleg Herod riy, me ngongliy Herod ba madnom nge pining e pi tolang ko am ngay, nge pi tolang ko salthaw, nge ku boch e girdi' ni yad ba ga' ko nug nu Galile.

²² Ma nap'an ni yib bochi rugod ni fak Herodias† nge yib i churu' me felfelan' Herod ngak nge pi'in ni piningrad Herod ni ngar uned ngak ko madnom. Me ga'ar Herod ni Pilung ngak fachi pin, “Mang e n'en ni ga ba'adag ni nge yag ngom? Ya demturug e n'en ni ga ba'adag mrayag ni gu ra pi' ngom.”

²³ Me ri micheg Herod ngak ni ga'ar, “Kari gu micheg ngom ni demturug e n'en ni ga ra yog ni nggu pi' ngom, ma gu ra pi', ni mus nga baley e gin ni gu be gagiyegnag!”

²⁴ Ma aram me yan fachi pin i fith e chitiningin ni ga'ar, “Mang e n'en ni ga ba'adag ni nggu ning?”

Me fulweg ngak ni ga'ar, “Mu ning lolugen John nma tawfe.”

²⁵ Ka chingiyal' nem me sul fachi pin ngak Herod ni Pilung me yog ngak ni ga'ar, “Gu ba'adag ni ngam pi' lolugen John nma tawfe ngog e chiney ni kan tay nga lan e plet!”

²⁶ Ma aram me ri kireban' Herod ni Pilung; machane dabkiyag nra t'ar fen fachi pin ni bochan

---

† **6:22** bochi rugod ni fak Herodias; *boch e babyor e bay riy ni bochi rugod ni fak Herodias.*

e thin ni yog ngak u p'eowchen urngin e pi'in ni piningrad ni ngar uned ngak ko madnom.

²⁷ Ma ka chingiyal' nem me l'oeg fare pilung reb e salthaw u fithik' e salthaw ni yad ma matanagi ni nge yan i fek lolugen John i yib ngak. Me ere yan i th'ab k'angan u kalbus;

²⁸ me fek fare llug i yib nike tay nga lan e plet nge pi' ngak fachi pin, me pi' fachi pin ngak e chitiningin.

²⁹ Ma nap'an ni rung'ag pi gachalpen John murung'agen e n'en ni kan rin' ngak John, ma aram miyad yib ngar feked downgin ngranod ra chibgiliyed ko gin ni yima chibgiliy e yam' riy.

Jesus ni pi' gan fa lal i biyu' i girdi'

(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

³⁰ Me sul fapi apostel ngak Jesus, miyad yog ngak e tin ni kar rin'ed nge tin ni kar machib nighed ngak e girdi'.

³¹ Ma bo'or e girdi' ni be yib ma tin ni be yan ndariy e ngiyal' nrayag ni nge abich Jesus nge pi gachalpen riy. Me ere ga'ar Jesus ngorad, "Mmarod ngdarod ngabang ndariy be' riy nga yugu mu toffangad bochu'uw."

³² Miyad af ngalan e bowoch ni go' yad ngar leked bangi yan' ndariy be' riy.

³³ Ma pire' e girdi' ni guyrad ni ka ranod, min poyrad; me mil e girdi' u gubin e binaw ngranod u arow ngranod ra son gad ko gin ni be sor Jesus nge pi gachalpen ngay.

³⁴ Ma nap'an ni chuw Jesus u bowoch nge yan nga daken e binaw, me guy e girdi' ni pire' ni pire', me ri taganan' ngorad, ya yad bod e saf nde moy

e en nma gafaliyrad rorad. Ma aram me tabab i machibnag bo'or ban'en ngorad.

³⁵ Ma nap'an nike chugur ni nge aw e yal', me yib pi gachalpen ngak me lungurad, "Chiney e kari gonowrug, ma gin'ey e danir par riy.

³⁶ Mu non ngak e girdi' ngranod ko yungi n'en nib chugur ngaray ni yibe par riy yibe woldug, nge pi binaw nib chugur ngaray ngar chuw'iyed ban'en ngar ked."

³⁷ Me fulweg Jesus ni ga'ar ngorad, "Gimed e mpi'ed ban'en ngorad ngar ked."

Me lungurad ngak, "Gab adag ni gamad ra yan gu chuw'iyed urngin e flowa nrayag u l'agruw mir'ay yang e salpiy ni wasey nib silber‡ nggu pi'ed ngorad ngar ked?"

³⁸ Ma aram me fithrad Jesus ni ga'ar, "In yal' e flowa ni bay romed? Mu guyed ngam nanged."

Ma nap'an nra nanged urngin me lungurad ngak, "Lal yal' nge l'agruw e nig."

³⁹ Me yog Jesus ngak pi gachalpen ni ngrogned ngak urngin e girdi' ngar yuulunggad ngar pired nga but' nga daken e pan nib galunglung.

⁴⁰ Me par fapi girdi' nga but' ni kar yuthalgad ni yad yu ulung ni yu ra'ay nge yu wugem reb e ulung.

⁴¹ Me fek Jesus fa lal yal' i flowa nge fa gali nig, me sap ngalang, me pining e magaer riy ngak Got. Mi i t'et'ar fa yu yal' i flowa ngi i pi' ngak pi gachalpen ngar f'othed ko girdi'. Ma ku erregon

---

‡ **6:37 SALPIY NI WASEY NIB SILBER:** Ba salpiy ni wasey nib silber e pulwoy ko maruwel u reb e rran (mu guy e Mat 20:2.)

fa gali nig ni ki t'et'ar nge pi' ngorad ngar f'othed ko girdi' ni urngin.

⁴² Ma yad urngin nra ked ngar fosgad ngay.

⁴³ Me kunukunuy pi gachalpen Jesus e flowa nge nig ndaki m'ay i kay me gaman ragag nge l'agruw e dug riy.

⁴⁴ Mu fithik' fapi girdi' nra ked fa flowa e lal e biyu' e pumo'on ni ur moyed riy.

Jesus ni yan u daken e ran

(Matthew 14:22-33; John 6:15-21)

⁴⁵ Ka chingiyal' nem me yog Jesus ngak pi gachalpen ni ngar afgad nga bowoch ngar m'onod rok Jesus nga Bethsaida, ni bay nga baraba' fare lipath, me yog ngak fapi girdi' ni aram urngirad ni ngar sulod.

⁴⁶ Ma nap'an ni mu' Jesus i fangichiyrad me yan nga daken bburey ni nge meybil.

⁴⁷ Ma nap'an ni aw e lumor ma ke taw fare bowoch nga lukngun e lipath, ma bay Jesus u daken e binaw ni go ir.

⁴⁸ Me guy pi gachalpen ni kar gafgowgad ko man, ya yad be yan nga mit e nifeng;§ me bingiyal' u thilin e dalip nge nel' e kolok ko tanirran me yib ngorad ni be yib u daken e ran. Me yan ni nge yan i thiliyegrad,

⁴⁹ machane miyad guy Jesus ni be yib u daken e ran, miyad finey nib kan, miyad tolul.

⁵⁰ Ya fa'anra guyed ni yad gubin miyad tamdag ngak.

Ka chingiyal' nem me non Jesus ngorad ni ga'ar, "Mu pagan'gad, ya gag, dab kum tamdag!"

---

§ 6:48 yan i thiliyegrad; ara yib ngorad.

⁵¹ Me af ngorad nga bowoch, me mocha' e nifeng. Me gin owchen pi gachalpen ko n'en ni kar guyed, miyad par ni kari balyangan'rad,

⁵² ya de yag ni ngar nanged fan fa yu yal' i flowa ni yodoromnag Jesus; ya de pat nga lanin'rad.

*Jesus ni golnag e pi'in yad mm'ar u Gennesaret
(Matthew 14:34-36)*

⁵³ Miyad th'ab e lipath ngarbad nga Gennesaret, miyad yuluy e bowoch u rom.

⁵⁴ Ma nap'an nra afgad u bowoch nga talang, ma ka chingiyal' nem me poy e girdi' Jesus.

⁵⁵ Me mil e girdi' u lan e binaw i yan ni yad be kunukunuy e pi'in nib m'ar ngu'ur gochowriyed yad i yib ko yu yang i n'en ni kar rung'aged ni bay Jesus riy, ni kan tayrad nga daken e wormel.

⁵⁶ Ma gubin yang ni i yan Jesus ngay, ni lan e pi binaw ni ba'achig, nge pi binaw ni ba ga', nge yungi n'en ni kan par riy yibe woldug e i gochowriy e girdi' e liliy rorad riy nga lukngun e binaw, miyad wenig ngak Jesus ni nge pag e pi'in yad mm'ar nga yugu ra mathgad nga taban e thal ni wuru' e mad rok u but'; ma urngin e pi'in nra mathgad ngay e yigo'o ra golgad.

7

*Thin ni i machibnag pi chitamangiy
(Matthew 15:1-9)*

¹ Me mu'ulung e pi Farise nge boch e tamchib ko Motochiyel ngak Jesus nrabad u Jerusalem.

² Miyad guy boch pi gachalpen Jesus ni yad be abich nde be'ech pa'rad, ni fan e ren'em e bochan

e dar luk niged pa'rad nrogon nike yog e pi Farise ni nge rin' e girdi'.

³ (Ya pi Farise nge urngin piyu Israel e yad be fol ko tin ni af rok pi chitamangirad ngorad: dab ra abichgad ni fa'anra dab ra luk niged pa'rad nrogon yalen ni yima lukuy pa'ay,

⁴ fa ra ked ban'en ni yib u market ni fa'anra dar luk niged ko som'on.* Ma ku bo'or yugu boch yalrad nike af rok pi chitamangirad ngorad ni ka yad be fol riy, ni bod yalen e maluk kap, nge th'ib, nge plet, nge bet.†)

⁵ Me fith e pi Farise nge pi tamchib ko Motochiel Jesus ni lungurad ngak, "Mangfan nder fol pi gachalpem ko yalen nike yib rok pi chitamangidad ni kakrom ke af ngodad, ma yad be abich nga pa'rad nde be'ech?"

⁶ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Rib sorok Isaiah ni profet ni fa'ani weliy murung'agmed, ni gimed e pi'in gimed ma dake moding niged gimed, ni bod ni yoloy ni ga'ar:

I Got e ga'ar, 'Pi girdi' ney e yad be tayfag ko thin ni yad be yog,

machane rib mal'af lanin'rad rog.

⁷ Mm'ayfan e siro' nge pigpig ni yad be tay ngog, ya pi motochiel ni girdi' e sunumiy

e yad be machibnag ngak e girdi' ni gowa pi motochiel rog!

⁸ "Kam digeyed e motochiel rok Got ma kam folgad ko tin ni be fil e girdi' ngomed."

---

* **7:4** ban'en ni yib u market ni fa'anra dar luk niged ko som'on; ara ban'en ni woran e market ni fa'anra dar luk niged ko som'on.

† **7:4** Boch e babyor e dariy riy e nge bet.

9 Me ul ul Jesus ngay nge ga'ar ngorad, "Rib soromed ni msasalpiyed ngam n'iged e motochiyel rok Got ni bochan e ngam ayuweged yalmed!

10 Ya ga'ar Moses, 'Mu liyor ko chitamam nge chitamam;' ku erregon ni yog ni ga'ar, 'En nra yog e chitamngin fa chitiningin nga dalib e thingar nli' ngem'.'

11 Machane gimed be fil ko girdi', ni fa'anra bay ban'en rok be' nrayag ni nge pi' nge fel' rogon e chitamngin fa chitiningin riy, machane me yog ni ga'ar, 'Ren'ey e Korban' (ni fan e re bugithin ney e ke ga'ar, ren'ey e ke mil suwon ngak Got),

12 ma aram e ke yib e tawey rok ndabki ayuweg e chitamngin fa chitiningin.

13 Ireray kanawo'en ni gimed be darifannag e thin rok Got ni bochan e pin'ey ni gimed be fil ngak e girdi'. Ma bo'or bogi ban'en ni bod e tiney ni gimed be rin'."

Pin'en nma alitnag be'

(Matthew 15:10-20)

14 Me ere ki pining Jesus fapi girdi' ni aram urngirad ngarbad ngak bayay me ga'ar ngorad, "Mu telmed ngog ni gimed gubin, mi gimed guy rogon ngam nanged fan.

15 Dariy ban'en nra yan u wuru' i downgin be' nga fithik' i downgin nge alitnag facha'. Machane n'en nma yib u laniyan' be' e ir e ma alitnag facha'."

16 ‡

---

‡ 7:16 Boch e babyor e ka ni puthuy ngay e verse 16: Ere mu telmed ni fa'anra bay telmed ni ngam rung'aged ban'en ngay! (*mu guy e 4:23*).

17 Ma nap'an ni digey Jesus fapi girdi' ni aram urngirad me yan ngalan e naun, me fith pi gachalpen fan fare fanathin ngak.

18 Me ga'ar Jesus ngorad, "Gimed e gathi yugu ba tamilang boch an'med ngak yugu boch e girdi'. Mogned, dawor mu nanged fan? Dariy ban'en nra yan u wuru' i downgin be' nga fithik' i downgin nge alitnag facha',

19 ya gathi ke yan nga laniyan', ya ke yan ngalan gil'iggan ni bay yan u rom nga wuru' i downgin." (Re bugithin ney ni yog Jesus e aram e keyog ni gubin mit e ggan mra ni kay.)

20 Miki ul ul Jesus ngay nge ga'ar, "N'en nma yib u laniyan' be' e ir e ma alitnag facha'.

21 Yu fithik' i laniyan' be' e ir e ma yib e leam nib kireb riy ni ir e ma pingeg fa'anem nge darngal, me moro'ro' u fithik' e yargel, me thang e fan ko girdi',

22 miyow par be' ni gathi mabgol rok, me chogow, me rin' urngin mit e kireb; me sabanban, me puwlag, me awan', me t'ar e thin nga daken be', me tolngan', me balbalyang –

23 urngin e pi kireb ney e ma yib u laniyan' be' nge alitnag fa'anem."

*Michan' rok be' ni bpin
(Matthew 15:21-28)*

24 Me chuw Jesus u rom nge yan ngabangi nug nib chugur ko binaw nu Tyre. Me yan i par ngalan ba naun ni ba'adag ndariy be' ni nge nang ni bay u rom, machane de yag ni nge par nib mith.

25 Me rung'ag be' ni bpin murung'agen Jesus, ni be' ni bpin nike ying ba mo'onyan' ngak bochi pin

ni fak, ma ka chingiyal' nem me yib i paraw nga but' u to'oben i ay Jesus.

²⁶ Re pin nem e be' u bang, nni gargelnag u Fonicia ni bay u lan yu Syria. Me wenig ngak Jesus ni nge tuluf fare mo'onyan' nge chuw u fithik' i dow fak.

²⁷ Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Som'on e ngaan duruw'iy e pi'in bitir; ya de mat'aw ni ngan fek gan e pi'in bitir nga nin' ko pilis."

²⁸ Machane me fulweg fare pin ni ga'ar, "Er rogon, machane mus ko pilis ni bay u tan e tebel nma kay e ggan nike aw u gan e pi'in bitir!"

²⁹ Me ga'ar Jesus ngak, "Bochan e re bugithin nir ni kamog ni fulweg ko tin kugog ma aram e ngam sul nga tafnam; ya fare mo'onyan' e ke chuw u fithik' i dow fakam!"

³⁰ Me ere sul fare pin nga tafen me pir'eg fare tir rok ni bay u bet; nriyul' nike chuw fare mo'onyan' rok.

Jesus ni chuweg e biling rok be' nib mo'on me yal'uweg e thin u l'ugun

³¹ Me chuw Jesus u to'oben yu Tyre me yan u Sidon ko lipath nu Galile, ni yan u lan fa gi nug ni Ragag e Binaw fithingan.

³² Me fek boch e girdi' be' nib mo'on i yib ngak nib biling ma ba tagan e thin u l'ugun, miyad wenig ngak Jesus ni nge tay pa' nga daken.

³³ Me fek Jesus fa'anem ni go ir nga orel ko fapi girdi' ni aram urngirad, me tay l'agruw bugul i pa' ngalan tel, me thuw me math nga bolowthen.

³⁴ Me sap Jesus nga lanelang, me pag e pogofan rok, me ga'ar ngak fare mo'on, "Ephphatha," ni fan e re bugithin ney e, "Mmab!"

³⁵ Ka chingiyal' nem me mab tel fa'anem nl'agruw raba', me fel' rogon bolowthen, ma aram me non nike fel' e thin u l'ugun.

³⁶ Me ri tay Jesus chiylen ngorad ni yad gubin ndab rogned ku be' e n'en nike rin'; machane gelngin ni ta'chiylen ngorad, e aram gelngin ni ur weliyed i yan.

³⁷ Ma urngin e girdi' nrung'aged e yigo'o ra gin gad ngay me lungurad, "Urngin ban'en ni be rin' ma bfel'! Mus ko pi'in biling ma ke gol nagrad kar rung'aged ban'en, nge pi'in nib tagan e thin u l'ugunrad nike yal'uweg e thin u l'ugunrad!"

8

Jesus ni pi' gan fa aningeg i biyu' i girdi' (Matthew 15:32-39)

¹ De yo'or e rran nga tomuren miki mu'ulung boch e girdi' ni pire' ni pire'. Ma nap'an ndakuriy ban'en ni yad ra kay, me pining Jesus pi gachalpen me ga'ar ngorad,

² "Ke taganan'ug ko pi girdi' ney, ya nga dalip e rran ni kar pired rog, ma dakuriy ban'en ni yad ra kay.

³ Ma fa'anra gu pagrad ngar sulod nga taferad ni yad ba yam' ko bilig, ma yad ra aw nga but' u kanawo', ya boch i yad e ba orel e kanawo' nrabad riy."

⁴ Me ga'ar pi gachalpen, "U taman yang u daken e re ted ney e rayag ni nge pir'eg be' e ggan riy nra gaman e pi girdi' ney ni urngin riy?"

⁵ Me fithrad Jesus ni ga'ar, "In yal' e flowa ni bay romed?"

Miyad fulweg ni lungurad, "Medlip yal'."

⁶ Me non Jesus ngak fapi girdi' ni aram urngirad ni ngar pired nga but'. Me fek fa medlip yal' i flowa, me pining e magaer riy ngak Got, me t'et'ar nge pi' ngak pi gachalpen ni ngar f'othed ko girdi'; miyad rin' ni aram rogon.

⁷ Ma ku bay in e nig ni ba'achig rorad. Miki fek Jesus me pining e magaer ngak Got ni bochan fapi nig, nge mu' me yog ngorad ni ngkur f'othed fapi nig ko girdi'.

⁸ Miyad kay ni yad urngin ngar fosgad ngay — ma gonap'an e aningeg biyu' e re girdi' nem u gubin.

⁹ Me kunukunuy pi gachalpen e flowa nge nig ndaki m'ay i kay me gaman medlip e dug riy. Me pag Jesus fapi girdi' ngar weargad,

¹⁰ ma ka chingiyal' nem me af Jesus nge pi gachalpen nga bowoch miyad yan ko nug nu Dalmanutha.

Pi Farise nrogned ngak Jesus ni nge ngongliy e maang'ang

(Matthew 16:1-4)

¹¹ Me yib boch e Farise miyad tabab ngak Jesus ko tugthin; ya yad ba'adag ni ngar ninged e kanawo' ngak ko thin, ma aram miyad wenig ngak Jesus ni nge ngongliy reb e maang'ang ni nge mang pow riy ni n'en ni be rin' e mm'agan' Got ngay.

¹² Me ri ga'ar Jesus, "Ah", nike kireban', me ga'ar, "Mangfan e girdi' ko bin daba' e rran ni yad be mogow maang'ang? Dab ndag ngak e pi girdi' ney e re pow ni be'er ni gimed be ning!"

¹³ Ma aram me pagrad nge af nga bowoch nge th'ab nga baraba' e lipath.

*Is ko pi Farise nge Herod
(Matthew 16:5-12)*

¹⁴ Ma aram e ke pag talin pi gachalpen Jesus ni ngar feked boch e flowa, ere ri ta'ab yal' e flowa ni bay rorad u bowoch.

¹⁵ Me tay Jesus chiylen ngorad ni ga'ar, "Mu ayuweged gimed rok e is ko pi Farise nge is rok Herod."

¹⁶ Miyad weliy rorad ni be lungurad, "Keyog ni aram rogon ni bochan e dariy e flowa rodad."

¹⁷ Ma manang Jesus e n'en ni yad be weliy rorad, me fithrad ni ga'ar, "Mangfan ni gimed be weliy romed ndariy e flowa romed? Dawor mu nanged fan? Er feni man lanin'med?"

¹⁸ Damur guyed ban'en ni bay lan owchemed? Ma damur rung'aged ban'en ni bay lan telmed? Kam paged talin

¹⁹ fa ngiyal'nem ni gu t'et'ar fa lal yal' i flowa ni nge kay fa lal i biyu' i girdi', ma in dug e tin ni mu kunukunuyed ndaki m'ay i kay?"

Me lungurad ngak, "Ragag nge l'agruw."

²⁰ Me fithrad Jesus ni ga'ar, "Ma fa ngiyal'nem ni gu t'et'ar fa medlip yal' i flowa nge kay fa aningeg biyu' i girdi', ma in dug e tin ni mu kunukunuyed ndaki m'ay i kay?"

Miyad fulweg ngak ni lungurad, "Medlip dug."

²¹ Me fithrad ni ga'ar, "Ere ku dawor mu nanged fan?"

*Jesus ni chuweg e malmit rok be' nib mo'on u
Bethsaida*

²² Marbad nga Bethsaida, me fek bogni' be' nib mo'on nib malmit i yib ngak Jesus, miyad wenig ngak ni nge math ngak.

23 Me kol pa' fare malmit i yan nga wuru' fare binaw, me thuwag e nguboch ngalan mit me tay pa' nruw raba' nga daken me fith ni ga'ar, "Kam guy ban'en fa?"

24 Me pug fare malmit owchen ngalang me ga'ar, "Gu be guy e girdi' ni yad be yan, machane yad bod ya'an e gek'iy ni be yan."

25 Me tay Jesus pa' nruw raba' bayay nga daken lan mit facha'. Me changar fa'anem nike uthum e changar rok, me sul e changar rok ngarogon, me guy gubin ban'en nike motabgol u owchen.

26 Me yog Jesus ngak ni nge sul nga tafen me ta'chiylen ngak ni ga'ar, "Dab kum sul ngalan binaw."

*Peter ni yog ko mini' Jesus
(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)*

27 Me yan Jesus nge pi gachalpen ko fapi binaw ni bay u lan yu Cesarea Filippi. Ma nap'an ni yad be yan me fith Jesus ngorad ni ga'ar, "I gag mini' ni be yog e girdi'?"

28 Miyad fulweg ngak ni lungurad, "Be ga'ar boch e girdi' e gur John ni i tawfe, ma boch e be ga'ar e gur Elijah, ma boch e be ga'ar e gur reb fapi profet."

29 Me fithrad ni ga'ar, "Ma gimede be lungumed e gag mini'?"

Me fulweg Peter ngak ni ga'ar, "I gur fare Mesiah."

30 Me ning Jesus chiylen ngorad ni ga'ar, "Dab mogned gag ku be'."

Jesus ni weliy murung'agen e gafgow nge yam' ni bayi tay

(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

³¹ Ma aram me tabab Jesus i weliy ngak pi gachalpen ni ga'ar, "En ni Fak e Girdi' e thangri ga' ba gafgow ni nge tay, ma pi'in pi'ilal, nge pi tolang ko prist, nge pi tamchib ko Motochiel e bay ra n'iged. Ma bay nli' ngem', ma bayi pag dalip e rran min faseg ko yam'."

³² Me yog e re bugithin ney ngorad nrib tami-lang. Me fek Peter Jesus nga orel rorad me tabab ngak ko puwan'.

³³ Machane me cheal Jesus u luwan, me changar ngak pi gachalpen, me puwan' ngak Peter ni ga'ar, "Satan, mu chuw rog. Ya leam ni ga be tay e rogon e leam nma tay e girdi', ma gathi rogon e leam nma tay Got!"

³⁴ Me pining Jesus fapi girdi' ni aram urngirad nge pi gachalpen ngarbad ngak, me ga'ar ngorad, "Fa'anra ba'adag be' ni nge un ngog, ma thangri pag talin ir, nge fek e kuruth rok, nge lekeg.

³⁵ Ya en nra finey ni nge ayuweg e pogofan rok e ra thay rok; ma en nra thay e pogofan rok ni bochag nge bochan e Thin Ni Bfel' e ra fos.

³⁶ Be mang e ra fel' rogon be' riy ni fa'anra yag ngak e re fayleng ney ni polo', machane me thay e bin riyul' e yafos u pa'? Bmuduwgil ndariy!

³⁷ Dariy ban'en nrayag ni nge pi' be' ngki sul e yafos rok ngak.

³⁸ Ere fa'anra tamra' be' ni bochag nge n'en ni gu be fil ngak e girdi' ko ngiyal'ney ndakir mich Got u wan' e girdi' ma yad be rin' urngin mit e kireb, e ku ra tamra' e en ni Fak e Girdi' ngak ko ngiyal' nra

yib riy ni yad e pi engel rok Got ni be galgal ram'en ni bod e Chitamngin.”

9

¹ Me ul ul ngay ni ga'ar, “Mu ted fanmediyan ko re bugithin ni ba'aray! Bay boch e girdi' u roy ni dab ra m'ad me yan i taw ko ngiyal' ni bay ra guyed e gagiyeg rok Got nike taw ni bay gelngin nib gel.”

*Jesus ni piliyeg ram'en
(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)*

² Ma nel' e rran nga tomuren me fek Jesus Peter, nge James, nge John ngranod nga daken bburey nib tolang ni go' yad. Ma nap'an ni yad be changar ngak me thil ya'an,

³ me pig ram'en e mad rok ngari galgal ram'en me wechwech; ndariy be' u roy u fayleng nrayag ni nge wechwechnag ni aram rogon.

⁴ Ma fa dalip i gachalpen e ra guyed Elijah nge Moses, ni yad be non Jesus.

⁵ Ma aram me ga'ar Peter ngak Jesus, “Tamchib, rib manigil ni kadbud ngaray. Ngggu toyed dalip i tent, nreb e ngam par ngay, ma reb e nge par Moses ngay, ma reb e nge par Elijah ngay.”

⁶ Ya kari gel e tamdag ngak Peter nge fa gali cha' ndaki nang Peter e n'en ni nge yog.

⁷ Me yib i m'ug bangi manileng nge tagalul' nagrad, me yib ba lam u fithik' fa gi manileng ni ga'ar, “Ireray Fakag nrib t'uf rog, ere mu telmed ngak!”

⁸ Miyad chachangar u to'obrad ma dar guyed yugu be' ni bay rorad; ya kemus ni go' Jesus e ra guyed ni bay rorad.

⁹ Ma nap'an ni yad be yib u daken fare burey nga but' me tay Jesus chiylen ngorad ni ga'ar, "Dab mogned ku be' e tin ni kam guyed nge yan i mada' ko ngiyal' ni kan faseg e en ni Fak e Girdi' ko yam'."

¹⁰ Miyad fol ko tin keyog Jesus ngorad, machane miyad tabab i weliy rorad e re bugithin nem ni be lungurad, "Mangfan e re bugithin nem nike yag ni ngan faseg ko yam'?"

¹¹ Miyad fith ngak Jesus ni lungurad, "Mangfan ni ga'ar e pi tamchib ko Motochiyel e Elijah e ra yib nsom'on?"

¹² Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "I Elijah e ir e ra yib nsom'on ni bochan e nge fal'eg rogon urngin ban'en nge tay. Machane mangfan ni be yog e babyor nib thothup ni en ni Fak e Girdi' e bo'or e gafgow ni bay tay ma bay ndarifannag?"

¹³ Machane nggog ngomed, nike yib Elijah ke rin' e girdi' urngin e tin ni yad ba'adag ni ngar rin'ed ngak, ni bod rogon ni yog e babyor nib thothup murung'agen."

I Jesus ni golnag bochi pagel nike ying ba mo'onyan' ngak

(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)

¹⁴ Ma nap'an nra sulod ngak fa tinem i gachalpen, miyad guy e girdi' ni pire' ni pire' ni kar mu'ulunggad ngorad, ni be tugthin boch e tamchib ko Motochiyel ngak pi gachalpen Jesus.

¹⁵ Ma nap'an ni guy fapi girdi' ni gubin Jesus miyad gin ngak, miyad mil i yan ngak ni kar felfelan'gad.

¹⁶ Me fith Jesus ngak pi gachalpen ni ga'ar ngo-rad, "Mang e gimed be tugthinnag?"

17 Me fulweg be' u fithik' fapi girdi' ni aram urngin ngak Jesus ni ga'ar, "Tamchib, kug fek fakag ni pumo'on i yib ngom, ya ke ying ba mo'onyan' ngak ndabkiyag ni nge non.

18 Demturug e gin nra yib riy ngak me aw nga but', ni be yib e wuth u l'ugun, ma be wochar'iy nguwelen nike margey. Me ere kug wenig ngak e pi cha'ney ni gachalpem ni ngar tulufed e re mo'onyan' ney nge chuw rok, ma de yag rorad."

19 Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Ri der mich Got u wun'med! Uw n'umngin nap'an nthingar gu par romed? Uw n'umngin nap'an ni nggu k'adan'ug romed? Mfeked fachi pagel i yib ngog!"

20 Miyad fek fachi pagel nike ying ba mo'onyan' ngak i yan ngak Jesus.

Ma nap'an ni guy fare mo'onyan' Jesus, me gelnag fare mo'onyan' e m'ar rok fare pagel nge margey ni be da'da', me thig nga but' ngi i leapleap u but', ma be yib e wuth u l'ugun.

21 Me fith Jesus e chitamngin fare tir ni ga'ar, "Uw n'umngin nap'an ni be yib e ren'ey ngak?"

Me ga'ar, "Ka nap'an ni kab bitir.

22 Ma ke yo'or yay nike yin' nga fithik' e nifiy nge nga fithik' e ran ni be guy rogon ni nge li' ngem'. Machane fa'anra bay ban'en nrayag rom ni ngam rin' ngak, me ere mu runguymow ngam ayuwegmow!"

23 Me ga'ar Jesus ngak, "Ke lungum, fa'an rayag rom! Urngin ban'en mrayag rok be' ni fa'an ra bay e michan' rok."

24 Ma ka chingiyal' nem me non e chitamngin fare pagel ni ba ga' gaman ni be ga'ar, "Bay e

michan' rog, machane de gaman, ere mu ayuweg-neg nge gel e michan' rog!"

25 Me guy Jesus ni be yib e girdi' ni pire' ngorad, me non nib gel ngak fare mo'onyan' ni ga'ar, "I gur e re mo'onyan' nir ni ga ma ying ko girdi' ngar bilinggad ma dabkiyag ni ngar nonod, gu be yog ngom ni ngam chuw u fithik' e cha'nir ma dab kum sul ngak bayay!"

26 Me tolul fare mo'onyan' me margeynag me da'da'nag facha' nib gel, me chuw u fithik' i dow. Me par fare pagel ni gowa ke yim', ni gubin e girdi' me lungurad, "Ke yim'!"

27 Machane me kol Jesus pa' fachi pagel nge sak'iynag, me sak'iy.

28 Ma nap'an ni chuw Jesus nga naun ni go' yad e pi'in gachalpen, miyad fith Jesus ni lungurad ngak, "Mangfan nde yag romad ni nggu tulufed fare mo'onyan' nge chuw u fithik' facha'?"

29 Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Dakuriy ban'en ngabang nrayag ni nge tuluf e mit ney e mo'onyan', ya kemus ni meybil e rayag riy."

I Jesus ni ki weliy bayay murung'agen e yam' ni nge tay

(Matthew 17:22-23; Luke 9:43b-45)

30 Mranod u rom ngranod u lan yu Galile, nd-abun Jesus ni nge nang be' e gin bay riy, ni bochan e be machibnag pi gachalpen ni be ga'ar ngorad,

31 "En ni Fak e Girdi' e bay ni pi' nga pa' e girdi', ma bay ra li'ed ngem'; ma fa'an bay nli' ngem' ma dalip e rran nga tomuren min faseg ko yam'."

³² Ma dar nanged fan e re bugithin nem ni yog ngorad, machane ra tamdagad ni ngar fithed ngak.

Mini' e en nth'abi tolang?

(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ Me ere rabad nga Kapernaum, ma nap'an nranod nga naun me fith Jesus fa pi'in gachalpen ni ga'ar, "Mang e um tugthin niked u kanawo'?"

³⁴ Ma dar fulweged lungun, ya ur tugthingad u kanawo' ko arorad ni ir e th'abi tolang u fithik'rad.

³⁵ Me par Jesus nga but', me pining fa ragag nge l'agruw i gachalpen ngarbad ngak me ga'ar ngorad, "Aromed ni ba'adag ni nge mang ir e m'on e thangri tay ir ni ir e ba tomur u fithik'med, me mang ir e tapigpig romed ni gimed gubin."

³⁶ Me fek Jesus bochi tir nge sak'iynag u p'eowcherad. Me longobiy pa' ngak fachi tir me ga'ar ngorad,

³⁷ "En nra ayuweg reb e pi bitir ney ni bochag e ke ayuwegneg; ma en nra ayuwegneg e gathi kemus ni gag e be ayuwegneg, ya ku be ayuweg e en ni ir e ke l'oegeg ku gub."

En nder togopluw ngodad e ba fol ngodad

(Luke 9:49-50)

³⁸ Me ga'ar John ngak, "Tamchib, kug guyed be' nib mo'on ni be maruwel nga fithingam ngi i tuluf e mo'onyan' rok e girdi', me ere ku gogned ngak ni nge dabki rin', ya gathi ir be' ko ba' rodad e girdi'."

³⁹ Me ga'ar Jesus ngorad, "Dab mu guyed rogon ni ngam taleged, ya dariy be' nra maruwel nga fithingag nge ngongliy e maang'ang me tomur riy me yogneg nga dalib.

40 Ya en nder togopluw ngodad e bagdad.

41 Mu ted fanmediyen ko re bugithin ni ba'aray: En nra pi' ba gaf i ran i unum bigimed ni bochan e gimed pi gachalpeg e rib muduwgil ni yira pi' puluwon ngak."

*N'en nma waliy e girdi' nge denen
(Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)*

42 "Kabfel' ni yira the' gafan ba malang ni ba ga' nga bebel'ugun be' nga nin' nga maday ko bin ni nge waliy reb e pi bitir ney ni kug mich u wan' nge pi' keru' ngog.

43 Ere fa'anra waliyem baraba' i pa'am ngam pi' keruum ngak Got, ma ga th'ab ngam n'ag! Ya kabfel' rogom ni ga ra yan ko yafos ndariy baraba' i pa'am ko bin ni kabay pa'am nruw raba' ma ga yan nga fithik' e nify ni dabi math bi'id.

44 *

45 Ma fa'anra waliyem baraba' i em ngam pi' keruum ngak Got, ma ga th'ab ngam n'ag! Ya kabfel' rogom ni ga ra yan ko yafos ndariy baraba' i em ko bin ni kabay em nruw raba' mi non'em nga fithik' e nify ni dabi math bi'id.

46 †

47 Ma fa'anra waliyem baraba' i lan owchem ngam pi' keruum ngak Got, ma ga luf! Ya kabfel' ni ngam man ko gin nsuwon Got ni ta'ab raba' i lan

---

* **9:44** *Boch e babyor e kan puthuy ngay e verse 44:* U rom e fagl'ud ni be longuyem e dar yim', ma nify ni be urfiyem e dabi math bi'id (*mu guy e verse 48*). † **9:46** *Boch e babyor e kan puthuy ngay e verse 46:* U rom e fagl'ud ni be longuyem e dar yim', ma nify ni be urfiyem e dabi math bi'id (*mu guy e verse 48*).

owchem ko bin ni kabay lan owchem nruw raba' mi non'em nga fithik' e nifiy ni dabi math bi'id.

⁴⁸ Ko gin nder yim' e faki'ud u downgiy riy, ma dabi math e nifiy riy bi'id.

⁴⁹ “Ya gubin e girdi' ni bay nsol nagrad ko nifiy.

⁵⁰ “Sol e bfel'. Machane fa'anra chuw e buday riy, ma mang e ga ra rin' ngay miki sul e buday nga fithik' bayay?

“Thingar um pired ni bay e sol u fithik'med, mu um pired ni bfel' thilmed.”

10

Jesus ni tamilangnag e girdi' u murung'agen e mabgol nike wear

(Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

¹ Me chuw Jesus u rom nge yan ko nug nu Judea me th'ab e lul' ni Jordan nga ba'nem. Miki mu'ulung e girdi' ni pire' ngak, mi i machib nagrad ni bod rogon nma rin'.

² Me yib boch e Farise ngak, miyad guy rogon ni ngar ninged e kanawo' ngak ko thin. Me lungurad ngak, “Mog, bmat'aw ko Motochiyel rodad nra chuweg be' leengin?”

³ Me fulweg Jesus ngorad ni fithrad ni ga'ar, “Mang motochiyel e pi' Moses ngomed ni ngam rin'ed?”

⁴ Miyad fulweg ngak ni lungurad, “Moses e yoloy nrayag ni nge yoloy be' murung'agen e bpin rok nike chuw, nge mu' me pag e bpin rok nge yan.”

⁵ Me ga'ar Jesus ngorad, “I yoloy Moses e re motochiyel nem ni fan ngomed ni bochan e ri gimed ba gelan', ndabiyag ni ngan fil ban'en ngomed.

⁶ Machane som'on ko ngiyal' ni ba'aram, ni sunumiy Got urngin ban'en, 'Me sunumiy Got e girdi' ni bagayow e be' nib mo'on ma bagayow e be' ni bpin.'

⁷ 'Ireray fan ni ra digey e pumo'on e chitamngin nge chitiningin ngar pirew leengin,*

⁸ miyow par ni kar ta'ab girdi'gow.' Ireray e tin nike yog e babyor nib thothup. Ya aram e gathi ku yow ba ruw ni girdi', ya kar ta'ab girdi'gow.

⁹ Ere thangri dabi dareg e girdi' e gali cha' ni Got e ke chagiyrow."

¹⁰ Ma nap'an nra sulod ngalan e naun me fith pi gachalpen fan fare bugithin.

¹¹ Me ga'ar ngorad, "En nra chuweg leengin ngki le'ay yugu reb e bpin, e ke th'ab e motochiyel ya kar pirew yugu reb e bpin ni gathi mabgol rok, ni aram e ke togopluw fa'anem ngak leengin;

¹² ma ku erogon nre pin nra n'ag figirngin nge figirngiy yugu reb e pumo'on, e ke th'ab e motochiyel ya kar pirew yugu reb e pumo'on ni gathi mabgol rok."

Jesus ni yibilay e bitir

(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)

¹³ Me fek boch e girdi' e pi'in bitir i yib ngak Jesus ni nge matheg pa' ngorad, me puwan' pi gachalpen Jesus ngak fapi girdi'.

¹⁴ Ma fa'ani nang Jesus ni aram rogon me ri dabuy, me yog ngak pi gachalpen ni ga'ar, "Mpaged e pi bitir nir ngarbad ngog! Dab mu

---

* **10:7** *Boch e babyor e dariy riy e ngar pirew leengin.*

taleged yad, ya gagiweg rok Got e fan ngak e pi'in bod e pi bitir ney.

¹⁵ Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! En ni dabi bodnag ir bochi tir nge pag ir nga pa' Got nge mang Got e i gagiwegnag e dabiweg nra yan ko gin nsuwon Got."

¹⁶ Me kunuy Jesus fapi bitir ngak me tay pa' nga dakenrad, ni aram e ke yibilayrad.

Fare m'on ni pire' ban'en rok

(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)

¹⁷ Ma nap'an ni be n'en Jesus ni nge yan ko milekag bayay, me mil be' nib mo'on i yib ngak, meb i ragbug nga but' u p'eowchen, me fith ngak Jesus ni ga'ar, "Tamchib ni gab fel', mang e thingar gu rin' me yag e yafos ndariy n'umngin nap'an ngog?"

¹⁸ Me fith Jesus ngak ni ga'ar, "Mang ni kamog ni gu bfel'? Ya dariy ta'abe' ni bfel', ya kemus ni yigo' Got e bfel'.

¹⁹ Ga manang fapi motochiel ni ga'ar: 'Dab mu li' be' ngem'; dab mu pirew be' ni gathi mabgol rom; dab mmoro'ro'; dab mu t'ar e thin nga daken be'; dab mu sabanbannag be'; mu liyor ko chitamam nge chitinam.' "

²⁰ Me ga'ar ngak Jesus, "Tamchib, urngin e pi motochiel nir ni gu be fol riy nnap'an ni ku gub bitir ke mada' ko chiney."

²¹ Me changar Jesus ngak nike runguy me ga'ar ngak, "Ka ba' ta'a ban'en ndawori yag rom. Mman ngam pi' ni chuway' urngin ban'en ni ba' rom ma ga fek e salpiy riy ngam pi' ngak e pi'in yad ba gafgow, ma aram e ke yag e fla'ab ngom u tharmiy; ma ga yib ngam un ngog."

22 Ma fa'ani rung'ag facha' e re bugithin nem, me tagan owchen, me yan nike kireban', ya rib pire' ban'en rok.

23 Me chachangar Jesus rok pi gachalpen me ga'ar ngorad, "Rib mo'maw' rok e pi'in pire' ban'en rorad ni ngar uned ko gagiyeg rok Got!"

24 Me gin pi gachalpen ko thin rok, machane miki ga'ar Jesus ngorad bayay, "Pifakag, rib mo'maw' ni ngan un ko gagiyeg rok Got!"

25 Kab mo'maw' rok be' ni pire' ban'en rok ni nge un ko gagiyeg rok Got ko bin ni nge yan ba kamel u mugufan ba rosom."

26 Me ri gin pi gachalpen Jesus ko re bugithin nem, mra bagayad me fith bagayad ni be lungurad, "Ere mini' e rayag ni nge thap ngak Got?"

27 Me changar Jesus ngorad me fulweg ngorad ni ga'ar, "Girdi' e dabiyag rorad, machane Got e rayag rok; ya Got e gubin ban'en mrayag rok."

28 Me non Peter ni ga'ar, "A mu guy, kug paged gubin ban'en kug uned ngom."

29 Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Er rogon, machane ba'aray ban'en ni nggog ngomed: en nra pag e tabinaw rok, ara pi walagen ni pumo'on, ara pi walagen ni ppin, ara chitiningin, ara chitamngin, ara pifak, ara yungi binaw ntafen ni bochag nge bochan e Thin Ni Bfel',

30 e ka bo'or e tin nrayag ngak ko biney e tamilang nra reb ma ra'ay yay e ke mun ngay ni naun, nge pi walagen ni pumo'on, nge pi walagen ni ppin, nge pi chitiningin, nge pifak, nge yungi binaw ntafen, ma ku errogon e togoplw ni bay i

tay e girdi' ngak; ma bin ni bayib e tamilang e bay yag e yafos riy ngak ndariy n'umngin nap'an.

³¹ Machane bo'or e girdi' ni yad mm'on e chiney ni bay ra tomurgad, ma bo'or e girdi' ni yad ba tomur e chiney ni bay ra m'ongad."

Yay ni gaman e dalip ngay ni weliy Jesus murung'agen e yam' ni nge tay

(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

³² Ngial'ney e yad bay u daken e kanawo' ni yad be yan nga Jerusalem, ni bay Jesus ngam'on ma be lay pi gachalpen ni kar rusgad; ma girdi' ni be lek keru'rad e ku er rogorad ni kar rusgad. Miki fek Jesus fare ragag nge l'agruw i gachalpen nga orel ko fapi girdi' me weliy ngorad e n'en ni bay nrin' ngak.

³³ Me ga'ar Jesus ngorad, "Mu sapgad, gadad be yan nga Jerusalem ni ir e bay ni pi' e en ni Fak e Girdi' riy ngak e pi tolang ko prist, nge pi tamchib ko Motochiyel, ni yad e bay ra pufthin niked ngar turguyed ni ngan li' ngem', nge mu' miyad pi' nga pa' e pi'in gathi yad piyu Israel.

³⁴ Ma bay ur moning niked, ma yad be thuw nga daken, ma yad be toy ko dimow, nge mu' miyad li' ngem'. Mra pag dalip e rran min faseg ko yam'."

N'en ni ning James nge John

(Matthew 20:20-28)

³⁵ Me ere yib James nge John ngak Jesus, ni Zebede e chitamangirow, me lungurow ngak, "Tamchib, ba'aray ban'en ni gamow ba'adag ni ngam rin' ngomow."

³⁶ Me fith Jesus ngorow ni ga'ar, "Mang e gimew ba'adag ni nggu rin' ngomew?"

37 Miyow fulweg ngak ni lungurow, “Ngiyal’ ni ga ra mman mpar riy nga tagil’im u lan e gin’en ni ir e suwom nib th’abi fel’ ma gamow ba’adag ni nggu pirew nga but’ u to’obem, ni bagamow nga ba’ ni mat’aw rom, ma bagamow nga ba’ ni gilay’ rom.”

38 Machane me ga’ar Jesus ngorow, “Da mu nangew e n’en ni gimew be wenignag. Rayag romew ni ngam unumew e n’en ni bay ko fare kap nthingar gu unum? Fa ntawfe nagmew ni bod rogon nthingar ntawfe nige?”

39 Miyow fulweg ngak ni lungurow, “Rayag romow.”

Me ga’ar Jesus ngorow, “Ri bay mu unumew e n’en ni bay ko fare kap nthingar gu unum min tawfe nagmew ni bod rogon nthingar ntawfe nige.”

40 Machane dariy mat’wug ni nggu duwgiliy e en ni nge par nga ba’ ni mat’aw rog nge en ni nge par nga ba’ ni gilay’ rog. I Got e bayi pi’ e gal yang i n’ey ngak e gali cha’ nike tay ni ngar tagil’iyew.”

41 Ma fa’ani rung’ag fa ragag nem i gachalpen Jesus murung’agen e ren’ey miyad damumu ngak James nge John.

42 Me pinigrad Jesus ngar mu’ulunggad ngak ni yad gubin me ga’ar ngorad, “Gimed manang ni pi’in pilung ko pi nam ni gathi yu Israel e ba ga’ lungurad u puluwon e girdi’, ma pi’in yad be yog e thin rorad e yad be gagiyeg nagra.”

43 Machane gimed e gathi ireram e n’en ni ngam rin’ed. Fa’anra ba’adag bigimed ni nge mang ir e ba tolang, ma ir e thangri mang tapigpig romed ni gimed gubin;

44 ma fa'anra ba'adag bigimed ni ir e nge m'on, me ir e thangri mang sib romed ni gimed gubin.

45 Ya mus ngak e en ni Fak e Girdi' ma de yib nga fayleng ni ngan pigpig ngak; ya yib ni nge pigpig me pi' e pogofan rok nge biyuliy e girdi' ni pire' ngay."

*Jesus ni golnag Bartimeus nib malmit
(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)*

46 Miyad yib nga Jeriko. Ma nap'an ni be n'en Jesus ni ngar chuwgad pi gachalpen nge ku boch e girdi' ni pire' ni pire' ni yad be lekrad, ma bay be' nib malmit ni Bartimeus fithingan, ni be' nib mo'on ni fak Timeus, nike par nga but' u to'oben e kanawo' be man salpiy.

47 Ma nap'an ni rung'ag ni Jesus nu Nazareth e ke yib, me tabab ko pong ni ba ga' laman ni be ga'ar, "Jesus, ni Fak David gur! Mu runguyeg!"

48 Ma bo'or e girdi' ni puwan' ngak miyad yog ngak ni nge th'ab gulungan. Machane fin aram e tolul ni kari ga'nag laman ni be ga'ar, "Fak David, mu runguyeg!"

49 Me tal Jesus me ga'ar, "Mu pininged."

Miyad pining fa'anem nib malmit me lungurad ngak, "Mpagan'um! Ngam sak'iy, ya be piningem."

50 Me n'ag e thal ni wuru' e mad rok, me og ngalang me yib ngak Jesus.

51 Me ga'ar Jesus ngak, "Mang e ga ba'adag ni nggu rin' ngom?"

Me ga'ar fare malmit ngak Jesus, "Tamchib, gu ba'adag ni nge yag ni gguy ban'en bayay."

⁵² Me ga'ar Jesus ngak, "Mman, michan' rom ngak Got e ke gol nigem."

Ma kachingiyal' nem me yag ni nge guy ban'en, me un ngak Jesus ko gin ni be sor ngay u daken e kanawo'.

11

Felfelan' ni tay e girdi' ngak Jesus ko ngiyal' ni yan riy ngalan yu Jerusalem

(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

¹ Ma nap'an nra chuchugurgad nga Jerusalem ni kar tawgad nga Bethfage nge nga Bethany miyad yib ko burey nu Olives. Me l'oeg Jesus l'agruw i gachalpen ngar m'onow,

² ke ga'ar ngorow, "Mmarow ngalan e re binaw ni ba'aram ngam'on romew. Ma nap'an ni yig gimew ra yan ngalan binaw, ma bay mpir'egew ba pifak e dongki ni ka ni m'ag gafan ni dawori af be' nga daken bi'id. Mi gimew pithig gafan ngam fekew ngaray.

³ Ma fa'anra fithmew be' ni ga'ar, "Mangfan e binir ni gimew be rin'? me lungumew, 'Bay e tin nge rin' e Masta* ngay, ni yugu ra mu' riy me pi' ngan fulweg ngaray.' "

⁴ Mranow miyow pir'eg ba pifak e dongki ni bay u kanawo' ni ka ni m'ag gafan ko mban e naun. Ma nap'an ni yow be pithig gafan,

⁵ me fithrow boch e girdi' ni yad be sasak'iy u rom ni lungurad ngorow, "Mang e kam rin'ew ni gimew be pithig gafan e re pifak e dongki nir?"

---

* **11:3** Masta; *ara* en nib milsuwon ngak.

⁶ Miyow fulweg ni bod ni yog Jesus ngorow, ma aram miyad pagrow ngranow.

⁷ Miyow fek fare pifak e dongki i yan ngak Jesus, miyow yin' wuru' e mad rorow nga daken fare gamanman, me af Jesus nga daken.

⁸ Ma bo'or e girdi' nra filthed wuru' e mad rorad nga daken e kanawo', ma boch e girdi' e ra th'abed pa'ngin e gek'iy ngar filthed nga daken e kanawo'.

⁹ Ma pi'in yad bay ngam'on rok nge pi'in yad be lay u keru' e ra tababgad ko tolul ni be lungurad, "Ke sorok Got! I Got e nge ayuweg e en ni ir e ke yib ni owchen Somol!

¹⁰ I Got e nge ayuweg e gagiyeg ni bay yib, ni gagiyeg ni i tay David! Ke sorok Got!"

¹¹ Me yan Jesus ngalan yu Jerusalem, me yan ngalan e Tempel, ma nap'an ni mu' i yaliy rok urngin ban'en, ma aram mranod fa ragag nge l'agruw i gachalpen nga Bethany, ya ke gonowrug.

*Jesus ni kirebnag wa'athan ba ke gek'iy ni fig
(Matthew 21:18-19)*

¹² Me reb e rran riy ni yad be sul u Bethany ma ke yib e bilig ngak Jesus.

¹³ Me guy ba ke gek'iy ni *fig* nga orel, ni kabay yuwan, me yan Jesus i guy ko bay wom'ngin fa dariy; ma nap'an ni taw ngay ma kemus ni yuwan e bay, ma dariy wom'ngin; ya dawori taw ko ngiyal' nma k'uf riy.

¹⁴ Me ga'ar Jesus ko fare ke gek'iy, "Dakuriy be' ni ngki kay wom'engim bi'id!"

Me rung'ag pi gachalpen e n'en nike yog.

*Jesus ni yan nga Tempel
(Matthew 21:12-17; Luke 19:45-48; John 2:13-22)*

¹⁵ Ma nap'an nra tawgad ngalan yu Jerusalem me yan Jesus ngalan e Tempel me tabab i tuluf e pi'in yad be chuw'iy ban'en nge pi'in yad be folchuway' nga ban'en u lan e Tempel. Me thikiy e tebel ko girdi' nma thiliyeg e salpiy, nge chiya rok e pi'in yad be chuway' ko bulogol,

¹⁶ ma daki pag be' ni nge yan u lan e Tempel ni be fek ban'en.

¹⁷ Me fil ko girdi' ni ga'ar, "Bay ni kan yoloy u lan e babyor nib thothup nike ga'ar Got, 'Naun rog e bay nog nib naun ntafen e meybil rok e girdi' ko gubin e nam.' Machane kam thiliyeged kam ted nike mang bangi n'en nma mith e moro'ro' riy!"

¹⁸ Me rung'ag e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiyel murung'agen e n'en ke rin' u Tempel, ma aram miyad gay kanawo'en e n'en nra rin' min li' Jesus ngem'. Ya ra tamdaggad ngak ni bochan e gubin fapi girdi' ni aram urngirad ni kar gin gad ngarogon e machib ni be tay.

¹⁹ Ma fa'ani neap' me chuw Jesus nge pi gachalpen u lan fare binaw.

*N'en ni mit ngak pi gachalpen Jesus u murung'agen fare ke gek'iy ni fig
(Matthew 21:20-22)*

²⁰ Me reb e rran riy, nri kab kadbul ni yad be yan u daken fare pa' i kanawo', miyad guy fare ke gek'iy ni fig nike yim' u lang ke mada' nga lik'ngin nga but'.

²¹ Me yib ngan' Peter e n'en ni yog Jesus me ga'ar ngak, "Tamchib, a mu guy, fare ke gek'iy ni mkirebnag wa'athan e ke l'ud!"

²² Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! Fa'anra mmich Got u wun'med

²³ mrayag ni lungumed ko re burey ney, 'Mpuw ngalang ngam man mu aw nga maday!' Ma fa'anra der maruwar u wun'med ni n'en ni kamogned e bay yodorom, ma yira rin' fa pin'en ni kamogned.

²⁴ Aram fan ni gu be yog ngomed, ni ngiyal' ni gimed ra meybil ni kam ninged ban'en ni ngan pi' ngomed, me pagan'med ngay nike yag ngomed, ma aram e urngin fa pin'em ni yira pi' ngomed.

²⁵ Ma ngiyal' ni gimed ba sak'iy ni gimed be meybil, e fa'anra bay ban'en u laniyan' bigimed nib togoplw ngak be' ma nge n'ag fan rok fa'anem, ni bochan e ngki yag ni n'ag e Chitamangimed nu tharmiy fan e denen romed."

²⁶ †

*Ba de'er u murung'agen mat'wun Jesus
(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)*

²⁷ Miyad sul nga Jerusalem. Ma nap'an ni be yan Jesus u lan e Tempel me yib e pi tolang ko prist, nge pi'in tamchib ko Motochiel, nge pi'in pi'ilal ngak,

²⁸ miyad fith ngak ni lungurad, "Bu uw mat'wum ni ga be rin' e pin'ey? Me mini' e ke pi' mat'wum ni ngam rin'?"

---

† **11:26** *Boch e babyor ni e ni puthuy ngay e verse 26: Fa'anra dab mu n'iged fan u wun'med e kireb nike rin' boch e girdi' ngomed, ma ku erregon e Chitamangimed nu tharmiy ni dabi n'ag fan e denen romed (mu guy e 6:15).*

²⁹ Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Ngggu fith ta'a ban'en ngomed, ma fa'ani gimed ra fulweg ngog nrogon, ma aram e ra gog ngomed ko uw e yib mat'wug riy ni nggu rin' e pin'ey ni gu be rin'.

³⁰ Mogned ngog ko uw e yib mat'wun John riy ni ngi i tawfe, i yib rok Got fe yib rok e girdi?"

³¹ Me tabab fa pi'inem i lulu'ag e thin u fithik'rad ni be lungurad, "Mang e nga dogned? Ya fa'an gadad ra fulweg ngak ni Got e pi' mat'wun John, mra ga'ar ngodad, 'Ere mangfan nde mich u wun'med e tin ni i yog John?"

³² Machane fa'an gadad ra ga'ar, 'Girdi' e pi' mat'wun...' " (Ni bochan e yad be tamdag ngak e girdi', ya gubin e girdi' nike riyul' u wun'rad ni John e immoy ni ir reb e profet.)

³³ Ma aram miyad fulweg ngak Jesus ni lungurad, "Da gu nanged."

Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Ere ku er rogog ndab gog ngomed ko uw e yib mat'wug riy ni nggu rin' e pin'ey."

12

Fanathin ni murung'agen e pi'in nni pagfan ba milay' i grape ngorad

(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

¹ Me ere non Jesus ngorad u fithik' e fanathin ni ga'ar: "Immoy be' nib mo'on ni yung bmilay' i *grape*, nge mu' me yororiy, me ker e low ni luwan e n'en ni nge uduy wom'ngin e *grape* riy, me tay tafen e damit riy nib tolang. Me pi' fa gi woldug ngak e pi'in kar ninged ngak ni ngu'ur ayuweged

ma yad be fek boch i wom'ngin ma yad be pi' boch ngak ni puluwon, ma aram me yan ko milekag.

² Ma fa'ani taw nga nap'an ni ngan t'ar wom'ngin fa gi woldug, me l'oeg ba sib rok ngak fa pi'in kar ninged fa gi woldug ni nge fek e birook' e f'oth rorad.

³ Me kol fa pi'in kar ninged fa gi woldug fare sib rok facha', ngar pirdi'iyed miyad pag nge sul ngak nde fek ban'en.

⁴ Miki l'oeg fa en nsuwon fa gi woldug reb e sib rok nge yan ngak fa pi'inem; miyad toy lolugen miyad gafgownag.

⁵ Miki l'oeg fa'anem ni ir e suwon fa gi woldug yugu reb e sib rok nge yan ngorad, miyad li' ngem'; ma ku aram e n'en nrin'ed ngak pire' e tin ni pi'rad ngranod u tomuren e binem, ni boch i yad e ra pirdi'iyed ma boch i yad e ra li'ed ngem'.

⁶ Me yan i par ni en ni kabay ni nge pi' nge yan e be' nib mo'on ni fak nrib t'uf rok. Ma aram me pi' fak u tomur nge yan ngak fa pi'in kar ninged fa gi woldug, me ga'ar u wan', Rib muduwgil ni yad ra tayfan fakag.

⁷ Mra bagayad fa pi'in kar ninged fa gi woldug me ga'ar ngak bagayad, 'Ireray fak fa'anem ni ir e suwon e gi woldug ney. Marod ngad li'ed ngem', me ri mil suwon e gi woldug ney ngodad!'

⁸ Miyad kol fare pagel ni fak fa'anem ngar li'ed ngem', miyad yin' nga wuru' fa gi woldug.

⁹ Me fithrad Jesus ni ga'ar, "Ere mang e ra rin' fa'anem nib mil suwon fa gi woldug ngak?" "Ra yib nge li' fa pi'inem ngarm'ad me pi' fa gi woldug ngak boch e girdi'.

¹⁰ Dawor mpoyed e gin'ey u lan e babyor nib

thothup? Bmuduwigil u wun'ug ni kaam poyed ni fa'ani ga'ar:

'Fare malang ni dabun e pi'in yad ma toy e naun ya ra fineyed ndariyfan
e yan i aw ni aram e re malang ni ir e ba th'abi ga' fan.

¹¹ Ren'ey e Somol e yodoromnag,
rib manigil e n'en nike rin' Somol! "

¹² Ma pi'in yad be yog e thin rok piyu Israel e ra guyed rogon ni ngar koled Jesus ngar feked, ya kar nanged nike yog e re fanathin nem nib sor fan ngorad. Machane yad be tamdag ngak fapi girdi' ni aram urngin nike mu'ulung, ma aram miyad digey ngranod.

*N'en nni fith ni murung'agen e tax ni yibe pi'
(Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)*

¹³ Mi nol'oeg boch e pi Farise nge boch e girdi' ko ba' rok Herod e girdi' ngak Jesus ni ngar fithed bo'or ban'en ngak, miyad guy rogon ngar ninged e kanawo' ngak ko thin.

¹⁴ Marbad ngak me lungurad, "Tamchib, gamad manang ni gur reb e girdi' nib riyul' e tin ni ga ma yog nge tin ni ga ma rin', ya der magafan'um ko pin'en ni be finey e girdi' ngom, ya ta'reb rogon e girdi' ni gubin u wun'um, ma ga be fil ngak e girdi' e tin nib riyul' ni murung'agen e tin nib m'agan' Got ngay ni ir e nge rin' e girdi'. Ere mog ngomad, gur ba togopluw ko Motochiel rodad ni ngan pi' e tax ni yibe pi' ngak e *Emperor* nu Roma? Ere ngad pi'ed e tax fa danga'?"

¹⁵ Me nang Jesus e ban rorad, me fulweg ngorad ni ga'ar, "Mang ni gimed be guy rogon ni nggu aw

ko ban romed? Mfeked ba salpiy nib silber i yib ngog ngug guy.”

¹⁶ Miyad fek reb i yib ngak me fithrad ni ga’ar, “Mini’ e ya’an owchen nge fithingan e ba’aray riy?”

Miyad fulweg ngak ni lungurad, “*Emperor* nu Roma.”

¹⁷ Ma aram me ga’ar Jesus ngorad, “Fa’anra erregon me ere mpi’ed ngak e *Emperor* nu Roma e tirok’ ban’en, mi gimed pi’ ngak Got e tirok’ Got ban’en.”

Me ri yad ngat ngak.

*Ba de’er u murung’agen e fos ko yam’
(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)*

¹⁸ Me yib boch e Sadduse ngak Jesus, ni aram e picha’ ni yad ma yog ndab ni faseg e girdi’ ko yam’.

¹⁹ Me lungurad ngak, “Tamchib, i Moses e yoloy e re motochiyel ni ba’aray ni fan ngodad ni ga’ar, Fa’anra yim’ be’ nib mo’on me digey e ppin rok ma dariy e bitir rorow, ma aram e thangri leengiy e en ni walagen fare mo’on fare pin ngar diyengow ni fak fare mo’on nike yim’.

²⁰ Immoy medlip i walag ni pumo’on; bin th’abi ilal rorad e mabgol, me yim’ ndariy fakrow fare pin.

²¹ Me fek e en ni migid ko fapi walag fare pin, miki yim’ ndariy e bitir rorow. Ma ku er i tay e bin dalip fapi walag,

²² ma ku aram rogon e n’en ni rin’ e tin ni kabay fapi walag: urngin fa medlip i walag nra leengiyed fare pin miyad yim’ ndariy bagayad nra diyengow. Mfini yim’ fare pin u tomur.

23 Ere fa'anra ni faseg e pi'in karm'ad ko chirofen ni ngan faseg e yam' riy, me mini' e arorad nra mang fare pin leengin? Ya yad medlip nra leengiyed fare pin!"

24 Me fulweg Jesus ngorad ni ga'ar, "Ri gimed be oloboch! Kam nanged fan ni gimed be oloboch? Bochan e da mu nanged e thin ni bay u lan e babyor nib thothup ara gelngin Got.

25 Ya ngiyal' ni yira faseg e yam' riy e yad ra bod e pi engel ni bay u tharmiy, ma dabki mabgol e pumo'on nge ppin.

26 Ma fa'anra gimed be fitheg ko yira faseg e girdi' ko yam' fa danga', ma nggu fithmed ni nge lungug, Ka'am be'eged fa dawor u lan e babyor ku Moses ko fa gin'em ni bay fare thal i yol riy ni murung'agen fachi ke gek'iy ni be daramram? Ya bay riy ni ga'ar Got ngak Moses, I gag e Got rok Abraham, nge Got rok Isak, nge Got rok Jakob.

27 Fan e ren'ey e ir e Got rok e girdi' nib fos, ma gathi Got rok e girdi' nib yam'. Ere ri gimed be oloboch!"

Bin th'abi ga' e motochiyel

(Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28)

28 Ma bay ba tamchib ko Motochiyel u rom, nike rung'ag e n'en ni i weliy fa picha' nge Jesus. Me nang nike fulweg Jesus e n'en ni fith e pi Sadduse ngak ni bfel' rogon, ma aram me fith ban'en ngak Jesus ni ga'ar, "Bin ngan e motochiyel e ir e th'abi ga' fan u fithik' urngin e motochiyel?"

29 Me ga'ar Jesus, "Ba'aray e bin th'abi ga' fan: Mmotoyilgad yu Israel ngay! Somol ni Got rodad

e krimus ni ir e Somol* nri ta'reb.

³⁰ Thangri t'ufrom Somol, ni ir e Got rom, u polo' i gum'ircha'em, ngu polo' i lanin'um, ngu polo' i leam rom, ngu polo' i gelngim.

³¹ Ma bin migid e motochiyel ni ku ba ga' fan e ba'aray: gin'en ni ga bay riy e thangri t'uf rom e en ni ir e bmigid ngom ni gowa gur. Dakuriy reb e motochiyel ni ka ba ga' fan ko gali motochiyel ney."

³² Me ga'ar fa en ni tamchib ko Motochiyel ngak Jesus, "Er rogon, tamchib! Mmat'aw e tin ni kamog, ni kemus nri ta'reb e Somol, ni aram Got, ndakuriy reb e Got ngabang, ya kemus nri ta'reb ni ir.

³³ Ere girdi' e thangri t'uf Got rok u polo' i gum'irchaen, ngu polo' i laniyan', ngu polo' i gelngin; ma thingari t'uf rok e en nib migid ngak ko gin'en ni bay riy ni gowe ir. Kabfel' ni ngan fol ko gali motochiyel ney ko bin ni ngan fek e gamanman i yib ni maligach ngan urfiy u daken e altar mu kun pi' yugu boch e maligach."

³⁴ Ma nap'an ni nang Jesus nike fulweg fare tamchib ko Motochiyel e thin rok ni bfel' rogon, me ga'ar Jesus ngak, "I gur e da mmal'af ko gagiye g rok Got."

Ma aram ma daki ga'aran' be' ni ngki fith ban'en ngak Jesus.

*N'en ni fith Jesus ni murung'agen fare Messiah
(Matthew 22:41-46; Luke 20:41-44)*

---

* **12:29** Somol ni Got rodad e krimus ni ir e Somol; *ara* I Somol ni ireram e Got rodad, ni fare Somol ni krimus ni go' ir.

³⁵ Ma nap'an ni be machib Jesus u lan e Tempel me fith ni ga'ar, "I di'in me yog e pi tamchib ko Motochiyel ni fare Messiah e ra yib ni ir owchen David?"

³⁶ I David e yib i ying e Kan Nthothup ngak me ga'ar:

'I Somol e ga'ar ngak e Somol rog:

Mpar aray nga ba' ni mat'aw rog,

nge yan i mada' ko ngiyal' ni bay gu tay e pi to'ogor rom nga tan e rifrif u em.'

³⁷ I David e ir rok e pining 'Somol' ngak, ere ra di'in me yan i aw ni fare Messiah e ir owchen David?"

Jesus ni yog ni ngan ayuw rok e pi tamchib ko Motochiyel

(Matthew 23:1-36; Luke 20:45-47)

Ma fapi girdi' ni aram urngirad e ur motoyilgad ngak Jesus ni kar felfelan'gad.

³⁸ Ma nap'an ni be machib nagraad me ga'ar, "Mu ayuweged gimed rok e pi tamchib ko Motochiyel, ya yad ba'adag ni ngu u ranod ni ka ron'ed e mad nib n'uw, ma yad ba'adag ni ngu'un siro' ngorad ko gin ni bay e market riy;

³⁹ ma ku yad ba'adag e chiya ni kan tay u lan tafen e mu'ulung i yan nib muduwgil e girdi' ntagil' nge yungi n'en nth'abi fel' ni yima par riy ko pi madnom ni yima tay.

⁴⁰ Yad e picha' ni kar felan'gad u puluwon e pi'in ni ppin nike yim' figirngirad ya yad be leag e naun rorad, ma yad be guy rogon ni ngu'un guyrad ni yad be fek e meybil nib n'uw. Ere gechig ni yira pi' ngorad e ri kab gel!"

*Salpiy ni pi' be' ni bpin nike yim' figirngin
(Luke 21:1-4)*

⁴¹ Ma nap'an nike par Jesus nga but' u to'oben tafen e salpiy u Tempel me fal'eg i yaliy e girdi' ni be yin' e salpiy ngalan. Ma bo'or e pi'in pire' salpiyan ni be yin' e salpiy ngay ni pire';

⁴² me yib be' ni bpin nib gafgow ya ke yim' figirngin, me yib i yin' l'agruw chi kobre' nrow nib achig, ni ta'reb tolngin l'agruw nga ta'reb e kobre' nrow.

⁴³ Me pining Jesus pi gachalpen ngarbad ngak, me ga'ar ngorad, "Nggog ngomed, nre pin ney nib gafgow ya ke yim' figirngin e ir e bo'or e salpiy nike yin' ko tin ke yin' urngin e girdi' ni yad be yin' e salpiy ngalan fare tafen e salpiy.

⁴⁴ Ya yad e kar pi'ed e salpiy ni kar feked ko salpiy ni bay rorad ni pire'; mi ir e aram feni gafgow ma ke pi' urngin e chi salpiy ni bay rok, ni ir e nge abich riy."

13

*Jesus ni weliy murung'agen e Tempel ni bay ni
buthug*

(Matthew 24:1-2; Luke 21:5-6)

¹ Ma nap'an nike yan Jesus nga wuru' e Tempel me ga'ar bagayad pi gachalpen ngak, "Tamchib, a mu guy nga feni ga' ma bmanigil malangen, nge feni fel' ya'an e pi naun ney!"

² Me ga'ar Jesus ngak, "Ga be guy e pi naun ni ba ga' ney? Dariy ta'reb e malang u roy ni yira pag u tagil'; ya gubin ni bay nin' nga but'."

*Marus nge gafgow ni bay ntay ko girdi'
(Matthew 24:3-14; Luke 21:7-19)*

³ Ma nap'an nib par Jesus nga but' u daken e burey nu Olive ni be changar ko fare Tempel me fith Peter, nge James, nge John, nge Andrew ngak ni go' yad ni lungurad ngak,

⁴ “Mog ngomad ko wu'in e ra yodor, ma ga yog ngomad ko mang e ra yib i m'ug ni pow riy ni aram e ke taw nga nap'an urngin e pi n'ir ni nge yib i m'ug.”

⁵ Ma aram me ga'ar Jesus ngorad, “Mu ayuwgad, ma dab mu paged be' nge ban nagmed.

⁶ Bo'or e girdi' ni bay rabad ni yad be fek fithingag nra bagayad ma be ga'ar e ir gag, ma bo'or e girdi' ni bay ra ban niged.

⁷ Ma ngiyal' ni gimed ra rung'ag lingan e mael nib chugur nge murung'agen e mael nib orel, ma dab mu rusgad; ya pin'ey e thangri yib, machane gathi fan e pin'ey e aram e ke taw nga tungun.

⁸ Ya bayi reb e nam me cham ngak reb e nam, ma gin nsuwon reb e pilung e bayi mael ko gin nsuwon reb e pilung. Ma bo'or yang ni bay i yib e durru' riy, ma bo'or e nam ni bay yib e uyongol riy. Pin'ey e bod e bin som'on e amith nma yib ngak be' ni nge gargel.

⁹ “Mu ayuwgad. Ya bay ra koled gimed ngar feked gimed ngalan tafen e pufthin. Ma bay nli'med u tafen e mu'ulung i yan; ma bay ni pin-ingmed nga p'eowchen e pi'in yad be yog e thin nge pi pilung ko nam ni bochag, ni ngam weliyed ngorad fare Thin Ni Bfel' ni yib rok Got.

¹⁰ Ma som'on e thingar ni machibnag fare Thin Ni Bfel' ni yib rok Got ngak urngin e nam.

11 Ma ngiyal' ni yad ra kolmed ngar feked gimed ngalan tafen e pufthin e dab mu rusniged e tin ni nga mogned; ya bay taw ko ngiyal'nem mi gimed yog e tin nike pi' Got ngomed ni nga mogned. Ya thin ni bay umogned e gathi thin romed, ya thin ni bayi pi' fare Kan Nthothup ngomed.

12 Ya girdi' e bay ra pi'ed e pi walagrad ni pumo'on ni ngan thang e fan rorad, ma pi chita-mangiy e ku eram e n'en ni bay rrin'ed ngak pi-fakrad; ma bitir e bay ra chealgad ngar togoplugad ngak e gallibthir rorad miyad pi' e gallibthir rorad ngan thang e fan rorad.

13 Ya gubin e girdi' ni bay ra fanenikayed gimed ni bochag. Machane en nra athamgil nge mada' ko tomur e rayag e yafos ngak.”

N'en ni th'abi dabuy

(Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24)

14 “Bay mu guyed e N'en ni Th'abi Dabuy nike sak'iy ko gin nsusun e dabi sak'iy ngay.” (En nra poy e re bugithin ney e ngari tiyan' ngay nge nang fan!) “Ma aram e pi'in yad bay u Judea e thingar rmilgad nga daken e pi burey;

15 ma en ni bay u daken e chigiy ko naun rok e ra luw nga but' ma dakuriy nap'an ni ngki chuw nga naun rok nge fek ban'en nge yan.

16 Ma en ni bay u milay' e thangri dabi sul ko naun rok nge fek wuru' e mad rok.

17 Rib gel e gafgow nra tay e pi'in nib diyen, nge pi'in ni ppin ni kabran fakrad e ngiyal' i n'em!

18 Mu meybilgad ngak Got nge siy ki yib e pin'ey ko ngiyal' nib gel e garbeb riy!

19 Ya gafgow nra yib u lan e pi rran nem e kab gel e gafgow riy nga urngin e gafgow nike yib ngak e girdi' u roy u fayleng ni ka nap'an e ngiyal' ni ba'aram nsom'on ni sunumiy Got e fayleng riy nge yan i mada' ko re ngiyal'nem, ma aram e dabki yib reb e gafgow bayay ni bod e binem.

20 Machane ke lichnag Somol e pi rran nem; ya fa'an mang e dabi rin' ni aram rogon ma dariy be' nra fos. Ni bochan e pi'in girdien Got nike mel'egrad, ma ke lich nag e pi rran nem.

21 "Ere fa'anra ga'ar be' ngomed, 'Mu sapgad, ba'aray fare Messiah!' ara ga'ar, 'Ba'aram!' — ma dabi pagan'med ngak.

22 Ya bayi m'ug boch e Messiah nge profet ni yigo'o bogi ban'en. Ma bay ur ngongliyed e maang'ang nge bogi ban'en ni yira ngat ngay ni bochan e fa'an mang e rayag miyad bannag e pi'in girdi'en Got ni Got e ke mel'egrad.

23 Ere mu ayuwgad! Ya kug weliy urngin ban'en ngomed u m'on ko ngiyal' ni dawori taw ngay."

*Wub ni bay tay e en ni Fak e Girdi'
(Matthew 24:29-31; Luke 21:25-28)*

24 "Ma tomuren e re gafgow nem e bayi talumor mit e yal', ma dabki mat ram'en e pul,

25 ma bayi mul e t'uf u lanelang, ma gelngin e pin'en ni bay u lanelang e bay ni pingegrad ngranod ko gin ni gathi ir e yad be sor ngay.

26 Ma aram e bayi m'ug e en ni Fak e Girdi' ni be yib nga but' u fithik' e manileng ni bay gelngin nib gel ma be galgal ram'en.

27 Ma bayi l'oeg e pi engel rok ngar kunuyed girdi'en Got nike mel'eg Got u lan e aningeg yangi

n'en u fayleng ni ir e ma thow e nifeng riy u baraba' e fayleng nge yan i mada' nga baraba'."

Murung'agen e gek'iy ni fig

(Matthew 24:32-35; Luke 21:29-33)

²⁸ "Ba'aray ban'en ni ngam nanged rok e gek'iy ni fig. Ngiyal' nra galunglung papa'ngin ma ke mirerey, me tabab yuwan ko puf, ma aram e kam nanged nike chugur ni nge taw ngal'an e gowel.

²⁹ Ere ku errogon ni ngiyal' ni gimed ra guy e pin'ey ni be m'ug, e aram e kam nanged ni fare ngiyal' i n'em e ke chugur, ni aram e nge tabab.*

³⁰ Mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! Bay yib urngin e pin'ey u m'on ko ngiyal' ndawori yim' urngin e girdi' ni yad bay e chiney ni yad ba fos.

³¹ Tharmiy nge fayleng e bay chuw, ma thin rog e ri dabi math bi'id."

Dariy be' ni manang e re rran nem ara re awa nem

(Matthew 24:36-44)

³² "Machane re rran nem ara re awa nem e dariy be' ni manang e ngiyal' nra taw riy ni mus ko pi engel ni yad bay u tharmiy ara en ni Fak Got, ya kemus ni en ni Chitamangiy e manang.

³³ Mu ayuwgad mi gimed tiyan'med, ya da mu nanged e ngiyal' nra taw ko re ngiyal'nem.

³⁴ Susun e be' nib mo'on ni digey e tabinaw rok me yan ko milekag, me pag fan urngin ban'en ngak e pi tapigpig rok, nra bagayad ma maruwel rok; me yog ngak e en nma matanagiy e mab ni nge tiyan' ko matanag.

---

* **13:29** fare ngiyal' i n'em e ke chugur, ni aram e nge tabab; *ara* ir e ke chugur, nike fal'eg rogon ni nge yib.

³⁵ Ere mu tedan'med, ya da mu nanged e ngiyal' nra sul e en ntafen e naun riy: ko neap', fa lukngun e neap', fa chochol e nimen, fa kakadbul.

³⁶ Ya nga yugum gin gad nike taw ma dabi pir'egmed ni gimed be mol!

³⁷ Ere fa pin'en ni kugog ngomed e kugog ngomed ni gimed gubin, ni aram e be lungug: Mu tedan'med ko matanag!"

14

Jesus nt'ar liyben

(Matthew 26:1-5; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

¹ Ngiyal'nem e ka l'agruw e rran me taw ko madnom ko Paluk'af nge madnom ni yira kay e flowa nda ntay e is nma thownag e flowa ngay. Ma aram mi i gay e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiyel kanawo'en e n'en nra rin' miyad kol Jesus ndab nnang ngar li'ed ngem'.

² Me lungurad, "Thingar dab da rin'ed ko ngiyal' ni yibe madnom riy, ya ra yib e girdi' ngodad ncham."

Jesus nliyefu Bethany

(Matthew 26:6-13; John 12:1-8)

³ Ma nap'an ni bay Jesus u Bethany u lan e naun rok Simon ni be' nib daraw ni yad be abich, me yib be' ni bpin nike fek ba melor nni ngongliy ko malang ni alabaster nib sug ko florida nrib tolang puluwon nni ngongliy ko *nard* ni go' *nard*. Me t'ar fare pin fare melor nge pu'og e florida riy nga daken lolugen Jesus.

4 Ma boch e girdi' ni ur moyed u rom e ra damumuwgad, me lungurad rorad, "Mangfan ni kan adbey e re florida nem ni aram rogon?"

5 Ya rayag ni ngan pi' ni chuway' nge yib puluwon nib pag dalip mir'ay e salpiy ni waser nib silber riy* mi ni wereg u pa' e pi'in gafgow!" Miyad puwan' ngak fare pin.

6 Machane me ga'ar Jesus, "Mu digeyed e cha'nir! Mangfan ni gimed be kirebnag laniyan'? Ya n'en nike rin' e cha'nir ngog e rib fel'.

7 Ya pi'in gafgow e gubin ngiyal' ni yad bay romed, ndemturug e ngiyal' ni gimed ba'adag mrayag ni ngam ayuweged yad. Machane gag e gathi gubin ngiyal' ni bay ug par romed.

8 Re pin ney e ke rin' ngog urngin e tin nrayag rok; ke pu'og e florida nga dakenag ni aram e ke ngongliy rogon e dowef rog u m'on ko gum'eyag.

9 Ere mu ted fanmediyan ko re bugithin ney! Demturug e gin'en ni yira machibnag e Thin Ni Bfel' ni yib rok Got riy u gubin yang u roy u fayleng, ma yira weliy murung'agen e n'en nike rin' e re pin ney, ni fan e nge puguran e re pin ney ngan'uy."

Judas ni ta'reban' ngak e pi tolang ko prist ni nge yagnag Jesus

(Matthew 26:14-16; Luke 22:3-6)

10 Me ere yan Judas Iskariot, ni ir reb fare ragag nge l'agruw i gachalpen ngak e pi tolang ko prist ni bochan e nge yagnag Jesus ngorad.

11 Me ri yad felfelan' ko thin nike yog ngorad, miyad michmich ngak Judas ni yad ra pi' e salpiy

* **14:5 SALPIY NI WASEY NIB SILBER:** Mu guy 6:37.

ngak. Ma aram mi i guy Judas rogon e ngiyal' nra bung rogon ni nge yagnag Jesus.

Jesus ni un ngak pi gachalpen ngar ked e ggan ko madnom ni Paluk'af

(Matthew 26:17-25; Luke 22:7-14, 21-23; John 13:21-30)

¹² Fa'ani taw ko chirofen ni som'on ko madnom ni ngan kay e flowa nda ntay e is nma thownag e flowa ngay ko chirofen ni aram e ngan li' fapi saf riy ni fan ko ggan ko Paluk'af, me fith pi gachalpen Jesus ni lungurad, "U uw e gab adag ni nggu warod ngay nggu ngongliyed rogon e ggan rom riy ko blayal' ni fan ko madnom ni Paluk'af?"

¹³ Me l'oeg Jesus l'agruw fapi gachalpen nike ga'ar ngorow, "Mmarow ngalan binaw, ma bay mada'nagmew be' nib mo'on ni be fek ba rume' i ran.

¹⁴ Mi gimew lek ngalan e re naun nra chuw ngay mi gimew yog ko en ntafen e re naun nem ni nge lungumew, 'Ke ga'ar fare Tamchib, Bu uw fare senggil ni nggu wayed pi gachalpeg e ggan ko blayal' riy ni ggan ko Paluk'af?'

¹⁵ Ma bayi dag ngomew ba senggil ni ba ga' ni bay ko thal nlang ni kem'ay i fal'eg rogon, mi gimew ngongliy rogon e ggan rodad riy."

¹⁶ Me yan fa gal i nem ni gachalpen Jesus ngalan binaw, miyow pir'eg urngin ban'en ni bod rogon nike yog Jesus ngorow; miyow ngongliy e ggan ko blayal' riy ni ggan ko Paluk'af.

¹⁷ Ma nap'an ni aw e lumor me yib Jesus ni yad fa ragag nge l'agruw i gachalpen.

¹⁸ Ma nap'an ni yad bay u tebel ni yad be abich me ga'ar Jesus, "Ba'aray bbugithin ni nggog

ngomed, bay bigimed ni bayi yagnigeg, ni bigimed ni be un ngog ko abich.”

¹⁹ Me ri taganan’ pi gachalpen miyad tabab i fith ni tata’a bagayad ni be lungurad, “Gathi gag e ga be yogneg fa?”

²⁰ Me fulweg Jesus ngorad ni ga’ar, “Bigimed e re ragag nge l’agruw nir, ni en ni kug lithagew e flowa romow ngalan e plet nta’reb rogon.

²¹ Ya en ni Fak e Girdi’ e bayi yim’ ni bod rogon nike yog e babyor nib thothup murung’agen; machane kari gafgow e re mo’on nem ni ir e bayi yagnag e en ni Fak e Girdi’! Ya fa’an mang e da ni gargelnag ma kabfel’!”

Abich rok Somol ko blayal’

(Matthew 26:26-30; Luke 22:14-20; 1 Korinth 11:23-25)

²² Ma nap’an ni yad be abich me fek Jesus e flowa, me pining e magaer riy ngak Got, me t’et’ar, me pi’ ngak pi gachalpen me ga’ar, “Mfeked, ya ireray dowag.”

²³ Me fek ba kap, ma nap’an ni mu’ i pining e magaer riy ngak Got me pi’ ngorad, miyad unum e n’en ni bay riy ni yad gubin.

²⁴ Me ga’ar Jesus ngorad, “Ireray racha’eg ni bayi map’ nga but’ ni fan ngak bo’or e girdi’, ni ir e bayi micheg e m’ag u thilin Got nge girdi’.

²⁵ Nggog ngomed ni gathi bay ku gu unum e re wayin ney bayay nge yan i mada’ ko chirofen ni bay gu unum e bin nib be’ech e wayin ko gin nsuwon Got.”

²⁶ Miyad yin' ba tang ni yad be pining e sorok ngak Got riy, nge mu' miyad yan ko burey nu *Olive*.

Jesus ni weliy ni bayi mithag Peter ni manang Jesus

(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

²⁷ Me ga'ar Jesus ngorad, "Gimed gubin ni bay mmilgad ngam paged gag, ya ke ga'ar e babyor nib thothup, 'Bayi li' Got e en nma gafaliy e saf ngem', ma bayi wear fapi saf ni urngin.'

²⁸ Machane bay ni fasegeg ko yam' mu gu m'on romed nga Galile."

²⁹ Me fulweg Peter ngak Jesus ni ga'ar, "Ra pagem e pi cha'ney ni yad gubin, mi gag e ri dab gu pagem!"

³⁰ Me ga'ar Jesus ngak Peter, "Mu tay fanamiyan ko re bugithin ney! Neap' ney ndawori chochol e nimen nl'agruw yay, ma dalip yay ni bay mog nda mu nangeg."

³¹ Me fulweg Peter ni kari micheg ni be ga'ar, "Mus ni fa'anra nggu un ngom ko yam', ma ri dab gog nda gu nangem!"

Ma urngin pi gachalpen Jesus nrogned ni aram rogon.

Jesus ni meybil u Gethsemane

(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)

³² Marbad ngabangi binaw nike lunguy yu Gethsemane, me ga'ar Jesus ngak pi gachalpen, "Mpired u roy nga but' nggu wan gu meybil."

33 Me fek Peter, nge James, nge John ngar uned ngak. Ma aram me yib e taganan' nrib gel ngak Jesus, me thamiy ni gowa kan chuchuy nga but',

34 me ga'ar ngorad, "Kari taganan'ug ni be chugur ni nge li'eg! Mpired u roy ngu'um odgad."

35 Me yan bochu'uw nga orel, me yan i palpal nga but' me meybil ngak Got ni fa'an gomanga rayag me siy ki gafgow ko re awa ni ba'aram ni ir e nge gafgow riy.

36 Me meybil ni ga'ar, "Chitamag! Urngin ban'en mrayag rom. Mu chuweg e re kap ney rog. Machane gathi tin nib m'agan'ug ngay e ngam rin', ya tin nib m'agan'um ngay e ngam rin'."

37 Me sul ngak fa dalip i gachalpen me pir'egrad ni yad be mol, me ga'ar ngak Peter, "Simon, mog, kam mol? Dabiyag ni ngam par ta'reb e awa ni ga be od?"

38 Me ga'ar ngorad, "Um odgad ngu'um meybilgad ngak Got nge siy mpaged gimed ngak e pin'en nma pingeg e girdi' nge denen. Ya lanin'uy e ba'adag, ma dowef e bme'waer."

39 Miki yan bayay nge meybil, ni ka fapi thin e be yog.

40 Miki sul bayay me pir'eg pi gachalpen ni yad be mol, ya dakir yag ni ngar pired nib puf owcherad. Ma dakur nanged e n'en ni ngrogned ngak.

41 Ma fa'ani sul e yay ni man e dalip ngay me ga'ar ngorad, "Mogned, kigimed be mol ni gimed be toffan? Ke yag! Ya ke taw ko fare awa! Mu sapgad, en ni Fak e Girdi' e kan pi' e chiney nga pa' e pi tadenen.

42 Mu sak'iygad, ngdarod. Mu sapgad, ba'aray fa'anem ni nge yagnigeg!"

Jesus nni kol

(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

43 Ka be welthin, me taw Judas, ni ir reb fare ragag nge l'agruw i gachalpen, nike cheag ba ulung i girdi' ngak ni kar feked e saydon nge gul, nike l'oegrad e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiyel, nge pi'in pi'ilal.

44 Ma aram e ke pi' e en ni yagnag Jesus e pow ngak fa pi'in kar uned ngak ni ga'ar ngorad, "Re mo'on ni gu ra faray owchen e aram e cha' ni gimmed be finey. Mi gimmed kol ngam feked."

45 Ma nap'an ni yigi taw Judas me yan ngak Jesus me ga'ar, "Tamchib!" Me faray Judas owchen.

46 Miyad kol Jesus ni kar chichi'iyed pa'rad rok.

47 Ma bay bagayad fa pi'in yad ba sak'iy u to'oben Jesus ni girengiy e saydon rok nge toy ngak e sib rok fare Prist ni Th'abi Ga' nge luf yuwan tel.

48 Me ga'ar Jesus ngorad, "Mang ni kambad ni kam feked e saydon nge gul ni ngam koledgag ni gowa gag be' ni kug th'ab e motochiyel?"

49 Ke yo'or e rran ni ug moy romed u lan e Tempel ni ug machib, ma da mu koled gag. Machane thanгри yib i m'ug nib riyul' e tin nike yog e babyor nib thothup."

50 Ma aram ma urngin fa pi'in gachalpen miyad pag ngar milgad.

⁵¹ Ma bay be' nib pagel nike chuw nga ba mad nib wechwech ni be un u dakenrad be guy Jesus. Miyad guy rogon ni ngar koled,

⁵² me me luf fare mad nib wechwech u daken nge n'ag, me mil ndariy e mad u daken.

Jesus nni fek ngalan e ulung

(Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵³ Me ra feked Jesus i yan nga tafen fare Prist ni Th'abi Ga', ni aram e gin ni be mu'ulung urngin e pi tolang ko prist ngay, nge pi'in pi'ilal, nge pi tamchib ko Motochiyel.

⁵⁴ Me un Peter u dakenrad nib mal'af rorad nge mada' ngalan e yoror ko naun rok fare Prist ni Th'abi Ga'. Me yan i un ngak girdi'en e matanag ko par nga but' nga iror boch ko nifiy.

⁵⁵ Ma aram me gay e pi tolang ko prist nge urngin e girdi' u lan fare ulung e mich rorad ni nge togopluw ngak Jesus, ni bochan e nge yag nli' ngem', machane de yag nra pir'eged.

⁵⁶ Ya bo'or e girdi' ni yad e ngar micheged Jesus nra t'ared e thin nga daken Jesus, machane de ta'reb rogon e thin nrogned.

⁵⁷ Me sak'iy boch e pumo'on ngalang ngrogned e re bugithin ni ba'aray nde riyul' nib togopluw ngak Jesus ni lungurad,

⁵⁸ "Gu rung'aged rok Jesus ni ga'ar, 'Bay gu buthug e re Tempel ney ni ngongliy e girdi', ma dalip e rran nga tomuren mu gu toy reb ni gathi girdi' e toy.' "

⁵⁹ Me mus ngorad nde ta'reb rogon e thin nrogned.

60 Me sak'iy fare Prist ni Th'abi Ga' u p'eowcherad ni yad gubin me fith ngak Jesus ni ga'ar, "Bay e fulweg rom ko fapi thin ni karogned nib togopluw ngom?"

61 Machane me par Jesus nike th'ab gulungan nde yog ta'ab bugithin. Miki fith fare Prist ni Th'abi Ga' Jesus bayay ni ga'ar, "Mog, i gur fare Messiah ni Fak e en ni yibe tayfan ni aram Got?"

62 Me fulweg Jesus ni ga'ar, "I gag; ma gimed gubin ni bay mu guyed e en ni Fak e Girdi' nike par nga but' u ba' ni mat'aw rok fa'anem ni Gubin ma Rayag Rok ni be yib u lanelang i yib nga but' ni yow e manileng!"

63 Me guchthuy fare Prist ni Th'abi Ga' e mad rok, me ga'ar, "Dakuriy fan ni ngki yib boch e girdi' ngar pi'ed e mich rorad!

64 Kam rung'aged ko thin nike yog nib kireb, ya be n'ag fan Got. Ere uw rogon ni gimed be finey?"

Mi yigo'o ra towalgad nib togopluw ngak ni be lungurad, "Ba kireb e rok, ere ngan li' ngem'."

65 Me tabab boch i yad i thuw nga daken Jesus, miyad m'ag owchen ngu'ur batniged ma be lungurad ngak, "Mog ko mini' e ke bat nigem!" Me fek e pi matnag Jesus ngu'ur bat niged.

Peter ni mithag ni manang Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

66 Ka bay Peter u wuru' e naun u lan e yoror me yib bagayad fapi ppin ni tapigpig ko fare Prist ni Th'abi Ga'.

⁶⁷ Ma fa'ani guy ni be ror Peter me fal'eg i yaliy, me ga'ar ngak Peter, "Ku erregon gur ni um un ngak Jesus nu Nazareth."

⁶⁸ Me fulweg ni ga'ar, "Danga', da gu nang, da gu nang fan e n'en ni ga be yog." Me yan Peter nga langan e garog. Ka chingiyal' nem me chochol e nimen.[†]

⁶⁹ Me guy fare pin ni tapigpig Peter u rom miki ga'ar bayay ngak e pi'in yad ba sak'iy u to'oben, "Cha'nem e ri bagayad fa picha'!"

⁷⁰ Miki ga'ar Peter bayay, "Danga'."

Ma de n'uw nap'an me ga'ar fapi girdi' ni yad be sasak'iy ngak Peter bayay, "Dabiyag ni nge lungum e gathi gur bagayad, ya ku erregon gur ni ga be' u Galile."

⁷¹ Me ri micheg Peter ni ga'ar, "I Got e nge gechig nigege ni fa'anra dagur weliy e tin riyul'! Ya da gu nang e cha' ni be'er ni gimed be yog murung'agen!"

⁷² Ma kachingiyal' nem me chochol ba nimen, ni aram e yay ni gaman e l'agruw yay ngay, me yib ngan' Peter e n'en ni yog Jesus ngak ni ga'ar, "Ra dawori chochol e nimen ni nga l'agruw yay, ma dalip yay ni bay mog nda mu nangeg." Ma aram e dakiyag ni nge k'adan', me yor.

15

Jesus nni fek nga p'ewchen Pilate

(Matthew 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

[†] **14:68** *Boch e babyor e dariy riy e* Ka chingiyal' nem me chochol e nimen.

¹ Ma nap'an ni yigi kadbul me mu'ulung nib gur e pi tolang ko prist nge pi'in pi'ilal, nge pi tamchib ko Motochiyel nge urngin girdi'en e mu'ulung ngar puruy'gad. Miyad yin' e chen ngak Jesus ngar feked i yan ngar pi'ed ngak Pilate.

² Me fith Pilate Jesus ni ga'ar, "Mog, i gur fare pilung rok piyu Israel fa danga?"

Me fulweg Jesus ngak ni ga'ar, "Er rogon ni kamog."

³ Ma aram e bo'or ban'en nib kireb ni i yog e pi tolang ko prist nike rin' Jesus,

⁴ miki fith Pilate Jesus bayay ni ga'ar ngak, "Mog, dab mpi' e fulweg rom ko pi thin nem ni karogned? A mu guy urngin e pin'en ni karogned nib togoplw ngom!"

⁵ Miki par Jesus nde fulweg ta'ab bug fapi thin, me par Pilate nike balyangan'.

Jesus nturguy ni ngan li' ngem'

(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39–19:16)

⁶ Gubin yay ni yira madnomnag e re madnom nem ni Paluk'af mma pag Pilate ta'reb e kalbus ni en ni bo'or e girdi' ni yad be wenignag.

⁷ Mu fithik' e pi'in kalbus ni pi'in nra thanged e pogofan ko girdi' u fithik' e cham ni tay baraba' e girdi' ni yad be togoplw ko am e immoy be' nib mo'on riy, ni Barabbas fithingan.

⁸ Me mu'ulung e girdi' ni bo'or ngar weniggad ngak Pilate ni nge rin' e n'en nma rin' ni fan ngorad ko ngiyal'nem,

9 me fithrad Pilate ni ga'ar, "Mogned, gimed ba'adag ni nggu pag e en ni pilung rok piyu Israel?"

10 Ya kari nang Pilate nike pi' e pi tolang ko prist Jesus ngak ni bochan e ke awan'rad ngak Jesus.

11 Me nonnon e pi tolang ko prist ngak fapi girdi' ni yo'or ni ngar weniggad ngak Pilate nge mang Barabbas e ni pag.

12 Me ere ki ga'ar Pilate ngak fapi girdi' ni aram urngirad bayay, "Ere mang e nggu rin' ngak fa'anem ni kamogned ni ir e pilung rok piyu Israel?"

13 Miyad fulweg ngak u fithik' e tolul ni be lungurad, "Mu richibiy ko kuruth!"

14 Me fithrad Pilate ni ga'ar, "Ma mang oloboch e ke ngongliy nrib kireb?"

Fini aram e ra tolulgad ni kari ga' lamrad ni be lungurad, "Mu richibiy ko kuruth!"

15 Me ere tafinaynag Pilate ni nge yan nga laniyan' fapi girdi' ni yo'or, me pag Barabbas. Ma aram me yog ni ngan toy Jesus, nge mu' me pi' ni ngan richibiy ko kuruth.

*Salthaw ni ur moninggad ngak Jesus
(Matthew 27:27-31; John 19:2-3)*

16 Me fek e salthaw Jesus i yan ngalan e yoror ko en ni pilung ko am, miyad kunuy e ba'rorad e salthaw nga ta'bang.

17 Miyad yin' e mad nga daken Jesus nib ra'en purple, miyad fek yu pa' i ban'en ni bay rachangalen ngar te'eliyawniged ngay.

18 Miyad tabab ko siro' ngak ni bod ni yima siro' ko pilung ni be lungurad, "Nge n'uw nap'an ni par e pilung rok piyu Israel!"

19 Me ere ur toyed e rouy nga lolugen, ma yad be thuw nga daken, ma yad be ragbug u p'eowchen ngu'ur siro'gad ngak.

20 Ma fa'anra mu'gad i moningnag miyad luf fare mad nib n'uw u daken nib ra'en purple, miyad yin' e mad rok nga daken. Miyad fek i yan ni ngranod rrichibiyed ko kuruth.

Jesus nrichibiy ko kuruth

(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

21 Ma nap'an ni yad be yan miyad mada'nag be' nib mo'on u kanawo' ni Simon fithingan, ni be yib ngalan binaw ni yib u milay', miyad gelnag e thin ngak nge fek e kuruth rok Jesus. (Cha'nem e Simon nu Cyrene, ni chitamngin Alexander nge Rufus.)

22 Miyad fek Jesus i yib ngabangi n'en ni kanog yu Golgotha ngay, ni fan e re bugithin nem e fa gi n'en ni "Tagil' e Lo'."

23 Miyad guy rogon ni nge unum e wayin ni kan athkuy ko flay ni kanog e myrrh ngay, machane de unum Jesus.

24 Ma aram miyad richibiy ko fare kuruth miyad f'oth e mad rok rorad, ni yad be girngiy e pow ni nge duwgiliy e bin nge fanay bagayad.

25 Ke mereb e kolok ni kadbul miyad richibiy ko kuruth.

26 Ma n'en nni yoloy nga daken e kuruth rok ni kanog ni ir e ba togopluw ngak e ga'ar, "Pilung rok piyu Israel."

27 Mu ku yad richibiy l'agruw i moro'ro' ntacham nga l'agruw i kuruth, ni bagayow nga ba' ni mat'aw rok Jesus, ma bagayow nga ba' ni gilay' rok.

28 *

29 Ma pi'in yad be yib ngu'u ranod ko gin'em e ur chichingeged lolugrad mu urogned e thin nib kireb ngak Jesus ni be lungurad, "Aha, i gur faram e mfinney ni ngam buthug e Tempel ngam toy u lan dalip e rran nge m'ay!

30 Ere mu luw ko re kuruth nir nga but' nge siy ku mum'!"

31 Ma ku aram rogon e pi tolang ko prist nge pi tamchib ko Motochiel ni ur moning niked Jesus u fithik'rad ni be lungurad rorad, "Ke ayuweg e pogofan rok boch e girdi', me ir e dabiyyag ni nge ayuweg e birok' e pogofan!

32 Mmarow ngad guyed fare Messiah ni ir e pilung nu Israel ni nge luw u kuruth nga but' e chiney, me michan'dad ngak!"

Ma ku errogon fa gali cha' nni chagiyrow ngak Jesus ngan kuruthnagrow ni rognaw e thin nib kireb ngak Jesus.

Jesus ni aw e fan rok

(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

33 Ma nap'an ni misiw' me neap' u daken fare nam ni polo', me par ni aram rogon ndalip e awa.

---

* **15:28** *Boch e babyor e kan puthuyngaye verse 28: Ma aram me yib i m'ug nib riyul' e tin ni yog e babyor nib thothup ni ga'ar, "Min uneg ko pi'in kireb ni kar th'abed e motochiel."* (*mu guy e Luk 22:37*).

³⁴ Ma nap'an ni dalip e kolok me non Jesus nri ba ga' laman ni be ga'ar, "*Eloi, Eloi, lema sabachthani?*" ni fan e pi thin ney e be ga'ar, "Got rog, Got rog, mangfan ni kam n'igeg?"

³⁵ Ma boch fapi girdi' ni yad bay u rom e rrung'aged laman me lungurad, "Mu telmed, ya be pining Elijah!"

³⁶ Me mil bagayad nge yan i lthag bangi worrum ko wayin nib sobut' puluwon, me tay nga taban ba ley i rouy nge yan i tay nga dap'i l'ugun Jesus me ga'ar, "Mu son gad! Ngad guyed ko ra yib Elijah ni nge fek u kuruth nga but' fa danga'!"

³⁷ Me non Jesus ni ba ga' laman, me aw e fan rok.

³⁸ Ma fa gi mad ni kan tining ngalang u Tempel e mogchoth u lang nga but' nge par nike ruw yang.

³⁹ Ma en ni pilungen e salthaw nib sak'iy u but' u m'on ko re kuruth nem e guy rogon ni non Jesus ni ba ga' laman nge mu' me aw e fan rok,† me ga'ar, "Re mo'on ney e riyul' ni Fak Got ir!"

⁴⁰ Ma ku errogon bogi ppin ni ur moyed u rom ni yad be changar u orel ngaram, ni bay Salome nge Maria Magdalene, nge Maria ni chitiningin e bin bitir e James, nge Joses u fithik'rad,

⁴¹ ni pi'in nnap'an ni immoy Jesus u Galile ma ur uned ngak ngu'ur ayuweged. Ma ku bo'or yugu boch e ppin ni ur moyed ko gin'em, nra uned ngak Jesus ngarbad nga Jerusalem.

*Jesus nni yan nchibgiliy
(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)*

---

† **15:39** me aw e fan rok; *boch e babyor e bay riy* ni non ni ba ga' laman nge mu' me yim'.

⁴² Ke chugur ni nge gonowrug me taw Josef nu Arimathea,

⁴³ ni ir reb e girdi' u lan e mu'ulung ni yima tayfan, ni ku be sonnag e ngiyal' ni bayi taw e gagiyeg rok Got ni bay yib. Ma chirofen nem e eram e rofen ni dumm'adil (ni aram e rofen ni bay ngam'on ko Sabbath); me athamgil Josef nge yan i ning downgin Jesus ngak Pilate.

⁴⁴ Me gin Pilate ngay nike aw e fan rok Jesus. Me pining fa en ni pilungen e salthaw nge fith ngak ko ke aw e fan rok Jesus fa dawor.

⁴⁵ Ma nap'an ni nang rok fare pilungen e salthaw nike aw e fan rok Jesus, me yog ngak Josef nrayag ni nge yan Josef i fek downgin Jesus.

⁴⁶ Me ere chuw'iy Josef bangi mad nib wech-wech, me yan i pilig downgin Jesus u kuruth, me bichibichiy fa gi mad ngak me yan i tay ngalan e low ni kan ker nga fithik' e war u taban e rech me lulubiy baraba' i Malang ni ba ga' nge ning nga langan fare low ko yam'.

⁴⁷ I Maria Magdalene nge Maria ni chitiningin Joses e ra guyew e gin nni yan ntay downgin Jesus ngay.

16

I Jesus ni fos ko yam'

(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

¹ Ma nap'an ni m'ay e Sabbath me chuw'iy Maria Magdalene nge Salome, nge Maria ni chitiningin James e florida, ni ngranod ra liyfed nga downgin Jesus.

² Kakadbul ni kakadbul ko chirofen ni madnom ni ka fini m'ug e yal' mranod ko fare low ko yam'.

³ Ma nap'an ni yad be yan miyad fithrad ni be lungurad, "Mini' e ra ayuwegdad nge lulubiy fare gaf i malang nge chuw u langan e low ko yam'?"

⁴ (Ya barba' i malang nib ga'.) Ma fa'anra puged owcherad, miyad guy fare raba' i malang ni kan lulubiy ke chuw u langan fa low.

⁵ Ma nap'an nra chuwgad ngalan fare low ko yam' miyad guy be' ni kab pagel, nike par nga but' u ba' ni mat'aw rorad nike yin' ba mad nib n'uw nib wechwech; miyad gin ngak, me yib e tamdag ngorad.

⁶ Me ga'ar ngorad, "Dab mu tamdaggad. Kam-bad ni ngam guyed Jesus nu Nazareth, ni fa'anem nrichibiy ko kuruth. Machane daki moy u roy; ya ke fos ko yam'! A mu guyed, ba'aray e gin nra ted ngay.

⁷ Ere mmarod e chiney nga mogned ngak pi gachalpen nge Peter ni bayi m'on Jesus romed nga Galile; ma bay mu guyed u rom, ni bod rogon ni yog ngomed."

⁸ Mranod nga wean miyad mil ngar chuwgad ko fare low ko yam', ni yad be da'da', ya kari gel e tamdag ngorad. Ma dar weliyed ngak be', ya kar tamdaggad.

GIN KAKROM I TUNGUN E RE GASPAL NEY*

*Jesus ni m'ug ngak Maria Magdalene
(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)*

[

---

* **16:8** Boch e babyor nge tin e babyor nni thilyeg e thin riy nga reb e thin e dariy e giney riy ni tomur ko Gaspal (verse 9-20).

⁹ Nap'an ni fos Jesus ko yam' nri kakadbul ko bin som'on e rran ko wik ni aram e madnom, me m'ug ni som'on ngak Maria Magdalene, ni aram e cha' ni tuluf Jesus medlip i mo'onyan' ngar chuwgad rok.

¹⁰ Me yan Maria Magdalene nge yog ngak e pi'in ur cheaggad ngak Jesus ni ka yad be par nri kab kireban'rad ma yad be yor.

¹¹ Ma nap'an nrung'aged rok nike fos Jesus ma ke guy, ma de riyul' u wun'rad e tin nike yog.

*Jesus ni m'ug ngak l'agruw ni' ni gachalpen
(Luke 24:13-35)*

¹² Me tomuren e yaney me m'ug Jesus ngak l'agruw i yad ko ngiyal' ni yow be yan nga arow nike thil ya'an.

¹³ Miyow sul nga rognew ko pi'in yad, ma de riyul' u wun'rad e tin karognew.

*Jesus ni m'ug ngak fa ragag nge ta'reb i gachalpen
(Matthew 28:16-20; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)*

¹⁴ Me tomur riy me m'ug Jesus ngak fa ragag nge ta'reb i gachalpen ko ngiyal' ni yad be abich; me puwan' ngorad ni bochan e de pagan'rad ko thin ni yog, nge bochan e kayigi gel e gelan' rorad nde riyul' u wun'rad e tin ni yog e pi'in nra guyed Jesus nike fos.

¹⁵ Me ga'ar ngorad, "Mmarod nga gubin yang u fayleng, ngam machib niged e Thin Ni Bfel' ngak urngin e girdi'.

16 En nra michan' ngay min tawfenag e ke thap ngak Got; ma en ni dabi michan' ngay e kan turguy e gechig rok.

17 Ma pi pow ni ba'aray e bayi un ngak e pi'in kug mich u wun'rad, bay yag ni ngar tulufed e pi mo'onyan' u daken fithingag; ma bay yag ni ngar nonod nthin nu bang;

18 ma fa'an yad ra kol e porchoyog nga pa'rad, fa ra unumed ban'en ni bay e yub riy, ma dab ra m'ad ngay; ma yad ra tay pa'rad nga daken e pi'in nib m'ar, me m'ay e m'ar rorad."

*Jesus nni fek nga tharmiy
(Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)*

19 Ma aram e fa'ani mu' Somol Jesus ko numon ngak pi gachalpen min fek ngalang nga tharmiy, nge yan i par nga but' nga ba' ni mat'aw rok Got.

20 Ma aram me yan fa pi'in gachalpen Jesus ngar machibgad u gubin yang, me un Somol ngorad ko maruwel, nike pi' gelngirad yad be ngongliy e maang'ang, ni aram e mich riy nike pi' ni thin rok ni yad be machibnag e ba riyul'.]

KU BAYANG E GIN KAKROM I TUNGUN†

[(9) Me yan fapi ppin ngak Peter nge pi tafager rok ngar weliyed ngorad. (10) Ma tomren e biney, e maruwel Jesus ngak pi gachalpen ngar wereged e thin rok Got nib thothup ma dabim'ay bi'id, nra wereged u lan e ngek nge mada' ngalan e ngal, ni

---

† **16:20** Boch e babyor nge tin e babyor nni thilyeg e thin riy nga reb e thin e bay e re tungun ney riy nib ngoch ko Gaspal ni ka ni puthuy ko gin ba'aray nib n'uw e tungun (verse 9-20).

fare thin ni murung'agen e n'en nra rin' min thap
ko yafos ndariy n'umngin nap'an.]

Bible Ni Thothup
The Holy Bible in the Yapese language of the
Federated States of Micronesia

Copyright © 2007 Bible Society of Micronesia

Language: Yapese

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

    You include the above copyright and source information.

    You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2017-12-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 18 Apr 2025 from source files dated 13 Dec 2023

37b6628b-b71d-5df3-af33-fc1d4dd69788